

LUNDS
UNIVERSITET

Orsaker till och normer kring narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever i Lomma kommun

Av: Felicia Häggqvist och Marija Nikolovska

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2019

Handledare: Eva Friis

Examinator: Per Wickenberg

Abstract

In this bachelor thesis, the causes and norms that has indicated an increase of drug abuse, both illicit and prescribed, for the past two years in the municipality of Lomma among middle school pupils, have been investigated. In order to understand this problem, student health staff's, field workers' and police's point of views have been considered in three focus groups interviews. Qualitative data analysis indicated cannabis and some prescription drugs as most abused by the middle school pupils but even ecstasy, cocaine, LSD, methadone and amphetamine. Considering the youths, their friends and various means of obtaining the aforementioned drugs nowadays, the popularity and normalisation of drugs increase chances to affect youths with these liberal norms. Although this is opposite to the regulations of penal law on narcotics and can be seen as cause of the discrepancy between penal law on narcotics and social praxis that indicates higher level of drug abuse. It has been found that parents' absence can result in weakening the relation to their children. This consequently causes lower social control on them, and even lower impact on norm building of narcotics as prohibited which in this case can cause higher discrepancy between law and social norms. Eventually, mental health is named as the common denominator of all drug abuse among middle school pupils in municipality of Lomma. The result shows a necessity of investments against middle school pupils' drug abuse.

Keywords: drug abuse, middle school pupils, penal law on narcotics, social control, social norms, social praxis.

Antal ord: 15 000

...Några tack...

Vi vill tacka Lomma kommun för detta samarbete och möjlighet att bidra till kommunens arbete och stort tack till Ingela Roxenby (verksamhetschef för resurscentrum) och Svenjohan Davidson (verksamhetschef för grundskola) som beställde denna utredning och hade förtroende i vår kunskap.

Stort tack till vår handledare på universitetet, Eva Friis, och vår handledare i Lomma kommun, Staffan Friberg, för all råd och uppmuntran under arbetets gång.

Slutligen, tack till våra informanter som möjliggjorde förverkligandet av denna utredning och tog sig tiden att bidra med sina uppfattningar och erfarenheter till narkotikaproblematiken bland högstadieelever i Lomma kommun.

Tack till våra nära som har varit med oss under denna resa, Ert stöd har betytt oerhört mycket för oss. Ni är värdefulla!

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	3
1.2 Rättssociologisk relevans	3
1.3 Avgränsning	4
2. Tidigare forskning	6
2.1 Normer kring narkotika- och läkemedelsmissbruk	7
2.2 Orsaker kring narkotika- och läkemedelsmissbruk	7
2.3 Svensk narkotikaproblematik	9
2.4 Slutsatser gällande tidigare forskning	10
3. Teoretiskt ramverk	10
3.1 Normteori	10
3.1.1 Rättsliga normer	11
3.1.2 Sociala normer	11
3.2 Social kontrollteorin genom sociala band	12
4. Metod	14
4.1 Fokusgrupper	14
4.1.1 Transkribering	16
4.2 Kvalitativ dataanalys	16
4.2.1 Kategorier	17
4.3 Metoddiskussion	17
4.4 Etiska överväganden	20
5. Narkotikastrafflagen	20
6. Resultat och analys	22
6.1 Resultat	22
6.1.1 Föräldrar	22
6.1.2 Kompisar	23
6.1.3 Nutid	25
6.1.4 Högstadiееlevers mående	26
6.2. Analys	27
6.2.1 Normer	27
6.2.2 Bruk	31
6.2.3 Orsaker	33
6.3. Slutsatser	40

6.3.1 Situationen gällande narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadiееlever i Lomma kommun	40
6.3.2 Förhållandet mellan Narkotikastrafflagens normer och högstadiееlevs normer kring narkotika- och läkemedelsmissbruk samt högstadiееlevernas faktiska bruk i Lomma kommun	41
6.3.3 Orsaker som bidrar till ett ökat narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadiееlever i Lomma kommun	42
7. Avslutande diskussion	42
8. Råd för framtida forskning	46
Referenslista	47
Bilaga: Intervjufrågor inför fokusgruppsintervju	52

1. Inledning

Narkotikamissbruk är ett av de största problemen i samhället och narkotika har varit en profilfråga i Sverige sedan 1960-talet (Svensson 2012, s. 172). Enligt den svenska narkotikapolitiken finns det ett sikte på narkotikafritt samhälle där även lokalsamhället ska fastställa direktiv för hur de ska handskas med ungdomar för att förebygga narkotikamissbruk och brott (Socialdepartementet u.å., s. 3; SOU 2000:126 s. 90). Sveriges restriktiva narkotikapolitik har delvis grund i att skydda ungdomar från att utveckla ett missbruk (Socialdepartementet u.å., ss. 7–8). Vidare påpekar centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning att staten för en politik för ett narkotikafritt samhälle och en minskning av narkotikamissbruk hos ungdomar och allmänheten. Även olika internetsidor framför ett preventivt budskap gällande narkotikamissbruk. Dock, har dessa internetsidor mindre effekt i dagens globala samhälle eftersom det finns dubbelt så många webbsidor som lika snabbt och enkelt normaliserar narkotikamissbruket (Andréasson 2008, s. 217).

I denna studie har fokus lagts på högstadieelevers attityd kring narkotikamissbruk och missbruk av läkemedel i Lomma kommun. Under senaste två åren har det bland högstadieeleverna i kommunen förekommit ett ökat missbruk av narkotika och narkotikaklassade läkemedel såsom lugnande- och smärtstillande tabletter. Kommunen har som en del av sin kartläggning gjort en ANDT-enkät (Alkohol, narkotika, dopning och tobak) gällande alla högstadieelever och denna har visat att missbruket har ökat. Denna information har även framhävts i högstadieelevers samtal med kuratorer, pedagoger och i observationer. Även den genomförda ANDT-enkäten bland högstadieelever visar att missbruket likaså tillgängligheten av narkotika och självmedicinerande preparat har ökat. Ett par högstadieelever i varje klass har angett i sina svar att de har provat eller missbrukar narkotika eller att de skulle ha provat om de hade blivit erbjudna samt att de har kännedom om var de kan få tag på narkotika. Detta är dock endast en indikation på ungefär hur många det handlar om och det faktiska antalet kan vara mer eller mindre.

Ur det perspektivet finns behov att kartlägga varför högstadieeleverna missbrukar narkotika och den bakomliggande tanken med narkotikamissbruket. Vidare är detta

också viktigt för att ungdomarna befinner sig i en socialiseringsprocess. Denna ligger till grund för internalisering av normer och regler som värnas av samhället och som kommer att prägla ungdomarnas beteende i vuxenlivet (Baier & Svensson 2009, ss. 111–112). En avgörande roll i socialiseringen av barnen har föräldrarna, men även skolan och omgivningen har betydelse. Skolan förväntas bidra till laglydiga medborgare i samhället genom att medverka vid individens internalisering av normer som regleras med svenskt rättssystem (Granhag & Christianson 2008, ss. 44–45; Larsson & Engdahl 2011, ss. 63, 167). Omgivningen där barnet har socialiserats, dess vänskapskretsar, familjens uppfattningar och värderingar påverkar barnets framtida agerande och uppförande enligt normerna som finns i samhället (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 75; Larsson & Engdahl 2011, s. 167).

Under kartläggning av problematiken kring narkotika- och läkemedelsmissbruk hos högstadiel elever i Lomma kommun har vi deltagit vid två möten där interaktionsgrupperna i Lomma och Bjärred har träffats. Interaktionsgrupperna består av kommunpolis, rektorer, skolkuratorer, skolsköterska, fritidspersonal, företrädare från socialtjänsten i kommunen, företrädare från kommunalt aktivitetsansvar och fältarbetare¹. Dessa två möten har fungerat som en förstudie till denna utredning och skapat ett djupare perspektiv på forskningsämnet och för att sedan kunna utforma intervjufrågor. I syfte att förtydliga undersökningsområdet och få råd om vilken kunskap som behövs har vi även träffat kommunpolis som påpekade kunskapsluckor och bidrog till utformningen av intervjufrågorna.

Kommunen behöver denna rättssociologiska utredning inför vidare beslutsfattande gällande insatser på åtgärdsnivå avseende narkotika- och läkemedelsmissbruk bland ungdomar. Därför kommer denna rapport närmare att utreda föreliggande orsaker och normer gällande den ökande konsumtionen av narkotika trots att missbruket framställs som straffbart med Narkotikastrafflagen (Andréasson 2008, s. 216; Narkotikastrafflag (1968:64) (vidare: NSL) § 1 pp. 1–6). Ur det perspektivet är denna utredning en beställning av förvaltningen för utbildning, kost, kultur och fritid i Lomma kommun,

---

¹ Lomma kommuns interaktionsgruppers mötesanteckningar från 2019-01-30 (Lomma) och 2019-02-13 (Bjärred)

närmare verksamhetschefen för resurscentrum, Ingela Roxenby, och verksamhetschefen för grundskola, Svenjohan Davidson.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna utredning är att kartlägga orsaker till, och normer kring narkotikamissbruk och missbruk av läkemedel bland högstadieeleverna i Lomma kommun, med hjälp av kommunmedarbetares erfarenheter av och uppfattningar om högstadieelevernas attityder till narkotika och deras faktiska bruk samt orsakerna till deras missbruk. Med kommunmedarbetare menas elevhälsopersonal, fältarbetare, företrädare från kommunalt aktivitetsansvar (KAA) och Polis. En sammanfattning av Narkotikastrafflagen (NSL) har utarbetats för att tydliggöra förväntat beteende som föreskrivs genom lagen gällande förbud av narkotika. Narkotikastrafflagen ska vidare ställas mot orsaker och normer gällande missbruk bland högstadieelever i kommunen för att förstå diskrepansen mellan lagen och högstadieelevernas normer samt faktiska bruk. Denna utredning kommer att användas som underlag av Lomma kommun för vidare insatser på åtgärdsnivå.

På så sätt ska följande *frågeställningar* besvaras:

- Hur ser narkotika- och läkemedelsmissbruket ut bland högstadieelever i Lomma kommun?
- Hur ser förhållandet ut mellan Narkotikastrafflagens normer och högstadieelevers normer kring narkotika- och läkemedelsmissbruk samt högstadieelevernas faktiska bruk i Lomma kommun?
- Vilka orsaker bidrar till ett ökat narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever i Lomma kommun?

1.2 Rättssociologisk relevans

I denna rättssociologiska utredning har det valts att beakta relationen mellan NSL och de sociala normerna som finns bland högstadieelever i Lomma kommun för att kunna utröna sociala normer som påverkar diskrepansen mellan NSL och den sociala

praktiken i Lomma kommun som visar ett ökat narkotikamissbruk bland högstadieeleverna i kommunen (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 18–20). Ur det perspektivet ska hänsyn tas till två relationer. Den första relationen är den mellan NSL och de sociala normerna i kommunen bland högstadieelever gällande narkotikamissbruk där fokus ska läggas på att undersöka hur NSL förhåller sig till sociala normer bland högstadieelever gällande narkotika (ibid. s. 18). Den andra relationen som beaktas är den mellan NSL och den sociala praktiken gällande högstadieelevers faktiska missbruk. Detta för att kunna redogöra för orsaken till att relationen mellan NSL och sociala praktiken i Lomma kommun avseende narkotikamissbruk- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever, präglas av stor diskrepans. På så sätt ska även fokus läggas på att utröna faktorer som påverkar högstadieelevers narkotika- och läkemedelsmissbruk samt normer som har skapats i ungdomskretsarna som främjar sådant beteende (ibid. ss. 13–14, 19–20).

1.3 Avgränsning

I denna utredning kring Lomma kommuns högstadieelevers ökade narkotika- och läkemedelsmissbruk har forskningsområdet avgränsats till att endast beakta högstadieelever eftersom enligt kommunmedarbetare berör problemet denna ungdomsgrupp. Vid uppnående av syftet med utredningen ska endast kommunmedarbetares åsikter som arbetar och möter högstadieeleverna beaktas. På så sätt ska ungdomarnas egna uppfattningar inte beaktas eftersom det ansågs etiskt problematiskt apropå att de är minderåriga och det hade krävts samtycke från föräldrarna vilket betraktades tidskrävande (Vetenskapsrådet u.å., s. 9).

Tanken var att komplettera den empiriska undersökningen med ANDT-enkäten, som kommunen själv har initierat och genomfört. Det visade sig att kommunen inte kunde dela enkätresultatet för en yttre läsekrets, eftersom detta skulle medföra en ökad arbetsbelastning på kommunmedarbetarna och samtidigt ansåg kommunen att detta skulle vara etiskt problematiskt eftersom enkäten bestod av känsliga frågor. Likaså ska åtgärdsnivån inte beaktas eftersom det inte ingår i beställningen och i nuvarande skede anses mer relevant att utröna orsaker som initierar högstadieelevers

narkotikamissbruk. Slutligen avgränsas forskningsområdet till de två största orterna i Lomma kommun, Lomma och Bjärred, eftersom högstadieskolor finns i de två orterna i kommunen.

Orden "några" och "vissa" framkommer på ett flertal ställen i 6. *Resultat och analys* för att beskriva ett antal i en grupp exempelvis föräldrar eller högstadieelever. Dessa ord blir nödvändiga eftersom vi inte har fått information om det exakta antalet vid datainsamlingen och kan inte säkerställa detta och därför blir dessa ord en indikation på att ett antal i en grupp skiljer sig från resterande.

1.4 Disposition

I inledningen av denna uppsats förklaras den ökade problematiken med narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever i Lomma kommun. Specificering av syfte och frågeställning följer i nästa avsnitt. Vidare tas hänsyn till rättssociologisk relevans, avgränsningen av forskningsområdet och sedan disposition. I avsnittet tidigare forskning beaktas den litteratur som har använts för att förklara forskningsområdet och analysera resultatet. Fortsättningsvis redogörs för normteori och social kontrollteorin som har använts vidare vid analys av datamaterialet. I följande avsnitt redovisas för metoden intervjuer med fokusgrupper och den kvalitativa dataanalysmetoden med hänsyn till dess för- och nackdelar samt tillvägagångssättet. Sist i metod-avsnittet diskuteras de etiska överväganden. Därefter förekommer en sammanfattning av Narkotikastrafflagen. Vidare presenteras resultatet indelat i fyra kategorier: föräldrar, kompisar, nutid och högstadieelevers mående. Vidare analyseras detta resultat med hänsyn till de valda teorierna och tidigare forskning och analysen är uppdelad i tre kategorier: normer, bruk och orsaker med tanke på frågeställningarna. Slutligen besvaras frågeställningarna i slutsatserna. Därpå följer en avslutande diskussion och råd för framtida forskning följer i sista avsnittet av denna utredning.

2. Tidigare forskning

Inför denna utredning har det genomförts en kunskapsöversikt avseende narkotika- och läkemedelsmissbruket bland ungdomar. Vid denna kunskapsöversikt har svensk och internationell forskning beaktats inom ramen för 1990–2019 (april). Sökmotorerna LubSearch, EBSCOhost-databasen och Google scholar har använts för att hitta forskning och förstå forskningsområdet. Följande fraser och ord har använts i sökningen: narkotikamissbruk; narkotikamissbruk och ungdomar; orsaker till narkotikamissbruk; orsaker till narkotikamissbruk; narkotika och normer; utveckling av svensk narkotikapolitik; svensk narkotikaproblematik; drug abuse; drug abuse and adolescents and background; drug abuse and preventive factors; drug abuse and adolescents and social control och drug abuse and stress. De flesta artiklarna var peer-reviewed och de artiklar som upptäcktes i Google scholar kontrollerades om dessa var peer-reviewed i LubSearch.

Åtgärds- och rättsliga nivån på narkotikamissbruk har uteslutits samt undersökningar om länder med en kultur som anses för olik den svenska kulturen. I fortsättningen har bortsetts från studentuppsatser. Dock har studentuppsatser och andra artiklar/böcker med liknande ämne kontrollerats om relevant forskning finns i deras referenslistor. I vissa fall när forskarna har använt sig av statistik, har det kontrollerats om statistiken blivit uppdaterad för att få nyare forskning. Dessutom upptäcktes flera böcker inom ämnet vid ett besök av Samhällsvetenskapliga fakultetens bibliotek vid Lunds universitet. Mestadels har svenska publikationer uppmärksammats men även engelska. Slutligen har elva artiklar och tolv böcker använts i följande kunskapsöversikt.

Uteslutningen utfördes genom att ta hänsyn till abstrakten och sedan lästes de som ansågs relevanta i sin helhet. Under läsprocessen fördes anteckningar vilka inriktades på titeln, forskningsområde, syftet med forskningen, datainsamlingsmetoden, teorin och resultat, språket, geografisk omfattning, samt slutsatser. Samtidigt kategoriserades forskningen i de tre teman som hade funnits ur forskningens budskap: *normer kring narkotika- och läkemedelsmissbruk*, *orsaker kring narkotika- och läkemedelsmissbruk* och *svensk narkotikaproblematik* (Hart 2009, s. 110; Hart 2014, ss. 143–144).

2.1 Normer kring narkotika- och läkemedelsmissbruk

Oavsett de rättsliga och sociala normerna i samhället som anser narkotikamissbruk som avvikande, väljer fortfarande stort antal individer att missbruka (Andréasson 2008, s. 216). Uppfattning av normer och beteendeförväntningar skapas under socialisationen av barnen när föräldrarna har enorm påverkan gällande barnets utveckling och kan vara både en risk- och skyddsfaktor gällande narkotikamissbruket (Andréasson 2008, ss. 95, 97; Robertson m.fl. 2003, s. 2; Taylor 2015, s. 306). Även föräldrars egna missbruk har stort inflytande på barnens socialisering eftersom narkotikan i sådan miljö inte anses avvikande och samtidigt underlättas tillgången (Hayatbakhsh m.fl. 2013, s. 238; Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016, s. 203).

Normer kring narkotikamissbruk kan även påverkas av musikstilen som ungdomarna har och droganvändningen framförs som "cool" vilket gör att en individ anses avvikande om den inte missbrukar. Dessutom normaliseras narkotikamissbruket när normer i vänskapskretsen accepterar narkotika och missbruket anses inte avvikande eller stigmatiserande vilket bidrar till ökat narkotikamissbruk (Andréasson 2008, ss. 225–226; Bauman & Ennett 1994, s. 820; Johnson, Richert & Svensson 2017, s. 100; Karlsson m.fl. 2019, ss. 2–3; Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016, ss. 130, 136). Narkotikamissbruket har, för ungdomar framförallt en social mening eftersom det anknyts till positiva händelser såsom träff av nya människor. I fortsättningen anses missbruket även som identitetsskapande bland ungdomar och kan tydliggöra mål och mening i livet (Sato 2004, s. 47). Narkotikamissbruk hos ungdomar kan i många fall rättfärdigas av dem själva ifall de inte tycker att de lever upp till normen av vad en missbrukare är (Rødner Sznitman 2007, s. 44).

2.2 Orsaker kring narkotika- och läkemedelsmissbruk

Orsaker kring narkotikamissbruk är inte ständiga under tiden utan de förändras beroende livsstadiet som individen befinner sig i och det kan även bero på kön, omgivningen, åldern, kulturen och med mera (Robertson m.fl. 2003, s. 2). Sällan kan enskilda faktorer ha inverkan och dra en till missbruk och det finns snarare samverkan av flera faktorer (SBU 2015, s. 19). På så sätt föreligger risk för narkotikamissbruk i

ungdomars sociala bakgrund som påverkar deras känslor eftersom vissa kan känna sig hopplösa (Andréasson 2008, s. 231). Vidare kan aggressivt beteende leda till negativa betyg i skolan, exkludering från kompiskretsen, vilket gör att barnet dras till kompiskretsar som missbrukar narkotika för att finna en tillhörighetskänsla. Även vänskapskretsen är av stor vikt i individens socialisering och internalisering av narkotikamissbruket som avvikande men i motsatt fall kan vänskapskretsen öppna större tillgänglighet till narkotika (Bauman & Ennett 1994; s. 820; Hawkins, Catalano & Miller 1992, s. 85; Johnson, Richert & Svensson 2017, s. 34; Robertson m.fl. 2003, ss. 6–7; Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016, s. 110). Detta innebär att olika relationer som finns i barndomen och påverkar ens missbruk såsom familj, vänner, skola, grannskapet, samtidigt som det har visat sig narkotikamissbruket i tidig ålder leder till kriminalitet (Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016, s. 97).

Ytterligare risk är den ökade tillgängligheten av droger, narkotikaklassade läkemedel till följd av låga pris och kan lätt skaffas (Hawkins, Catalano & Miller 1992, s. 81; Johnson, Richert & Svensson 2017, s. 94; Thor 2017, s. 54, 60–61; Wramner, Pellmer & Hellström 2010, ss. 144–145). Även nya så kallade nätdroger (syntetiskt producerade kemiska substanser som inte anses vara narkotika och kallas för "legal highs") har uppkommit och kan skaffas via kompisar eller beställas på internet (Thor 2017, ss. 55–56).

Vidare anses familjen och anknytningen till denna vara av stor vikt för barnet exempelvis avsaknad av kontroll och uppmärksamhet från föräldrarna, ensamhet, ohållbar hemsituation eller vårdnadshavare som själva använder droger eller ingår i kriminalitet samt för stora förväntningar av föräldrarna gällande barnets framgång (Hawkins, Catalano & Miller 1992, ss. 82–83; Robertson m.fl. 2003, s. 8; Sihna 2001, s. 347; Wramner, Pellmer & Hellström. 2010, ss. 153–154). Även föräldrarnas höga socioekonomiska ställning i samhället kan påverka barnet negativt eftersom barnet i så fall har resurser att skaffa sig narkotika (Humensky 2010, s. 1; Wramner, Pellmer & Hellström. 2010, ss. 132). Narkotikamissbruk bland de med hög socioekonomisk ställning brukar ofta vara präglad av ett avslappningsyfte (Sato 2004, s. 2). Syskons narkotikamissbruk ökar risken att barnet/ungdomen själv börjar, vilket har en anknytning till ett barns sociala kontroll och sociala inläring (Bahr, Hoffmann & Yang

2005, ss. 529–550). Till följd av den bristfälliga familjerelationen hamnar ungdomar lättare i problematiskt beteende och narkotikamissbruk (Billinger & Hübner 2009, ss.101–103; Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016, s. 116; Taylor 2015, s. 306).

Slutligen leder skolmisslyckande till risk för narkotikabruk eftersom barnet inte längre orkar hantera detta vilket i sin tur betraktas orsaka psykiska problem hos ungdomar som i sin tur leder till större risk för narkotikamissbruk för att kunna lindra stresskänslan. Detta kan anses vara av särskilt skäl i högt meriterande samhällen. Stressen anses som en utlösningfaktor gällande narkotikamissbruk särskilt hos individer som lider av kronisk stress och narkotika missbrukas för att kunna lindra dåligt mående (Gauffin m.fl. 2013, s. 1446; Hawkins, Catalano & Miller 1992, s. 84; Robertson m.fl. 2003, s. 7; Sihna 2001, ss. 343–344).

2.3 Svensk narkotikaproblematik

Narkotikaproblematiken i Sverige har skiftat fokus under åren. 1960-talet och början av 1970-talet präglades av en stark utveckling av narkotikamissbruk. Däremot började under 1980-talet en positiv trend speciellt bland yngre och minskade andelen som missbrukade narkotika och färre experimenterade med droger jämfört med 60-talet. Dock vändes den tidigare positiva trenden som varit på 1990-talet och narkotikamissbruket ökade under hela decenniet. På så sätt har närmandet till EU-medlemskapet resulterat i ökning av missbruket i slutet av 1980- och under 1990-talet eftersom tullar och kontroll är färre. År 1992 anses det finnas ungefär 14 000–20 000 tunga missbrukare i Sverige vilket är en stigning jämfört med år 1979 när antalet tunga missbrukare var mellan 10 000–14 000 (Andréasson 2008, s. 41; Socialtjänstforum 1999, ss. 6–9). Även läkemedelsmissbruket, alltså missbruk av smärtstillande-, sömn- och lugnande tabletter, har blivit aktuellt bland unga under den senaste perioden (Thor 2017, s. 63).

Den ökade globaliseringen och den underlättade kommunikationen bland människor från olika länder har underlättat narkotikatillgången och narkotikatrender bland svenska ungdomar tilltagits under 1990-talet (Andréasson 2008, ss. 42, 70). Utifrån en

studie genomförd av *The European school survey project on alcohol and other drugs* som visar på statistik på bland annat narkotikamissbruk hos niondeklassare mellan åren 1996–2015 har narkotikamissbruket varit relativt oförändrat. Jämfört med de andra länderna anses narkotikamissbruket i Sverige lågt (ESPAD 2015, ss. 39–41, 76–82).

2.4 Slutsatser gällande tidigare forskning

Den tidigare forskningen visar att anledningen för ungdomar att hamna i narkotikamissbruk kan ha flera olika förklaringar. Genom att tillämpa stödet i tidigare forskning i tolkning av det insamlade datamaterialet kring normer och orsaker gällande narkotikamissbruk kan åstadkommas en förståelse av situationen bland högstadieeleverna i Lomma kommun.

3. Teoretiskt ramverk

I denna utredning har det avsetts att använda rättssociologisk normteori och kriminologisk teori om social kontroll. Dessa två teorier förklaras nedan.

3.1 Normteori

Utredningens avsikt är att undersöka förhållandet mellan ungdomars sociala normer kring narkotikamissbruk och de rättsliga normerna kring narkotikamissbruk utifrån modellen om rättssociologins byggstenar (Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 13–14). Denna modell utgår från att rättssociologin är uppbyggd av fyra delar: formella rätten, rättens praktik, sociala normer och social praktik. Denna utredning undersöker förhållandet mellan den formella rätten och sociala normer. Den formella rätten påstås att ha en effekt på de sociala normerna genom att stärka normerna och moralen (ibid. ss. 18, 64). Förhållandet kan ses ur det perspektiv som Jeremy Bentham hade där rätten har förmåga att leda samhället och dess utveckling framåt, att lagen anses ha kraft att kontrollera samhället och bilda moral (ibid. ss. 66–67). Detta till trots har det påvisats ett ökat narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever i Lomma kommun

som ska undersökas i syfte att utröna faktorer som skapar diskrepansen mellan rättens normer som föreskriver missbruket som straffbar handling och de sociala normerna bland högstadieeleverna i kommunen som bidrar till ökat missbruk. Ytterligare en relation från modellen om rättssociologins byggstenar kommer att undersökas under denna utredning och det är relationen mellan den formella rätten och social praktik. Den formella rätten bör påverka människors handlingar genom hot om sanktioner (ibid. ss. 13–14, 19–20). De sociala relationerna som ungdomarna ingår i har beaktats och undersökts de normer som präglar dessa relationer eftersom sådana normer anses styra handlandet. Vid undersökning av diskrepansen mellan NSL och den sociala praktiken gällande missbruk i kommunen ska beaktas de normer som finns bland högstadieeleverna.

3.1.1 Rättsliga normer

De rättsliga normerna har sin uppkomst i rättskällorna och har en auktoritativ grund. Dessutom anses dessa reglera individens beteende och en rättslig sanktion följer vid normbrytande beteende av organ som har legitim makt i Sverige att utföra sanktionen. Denna teori framhäver rättsliga normer som påbud, förbud och tillåtelse (Baier & Svensson 2009, ss. 20, 35–36; Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 43–44). I fortsättningen anses rättsliga normer som imperativ, som vidare reproduceras socialt och skapar åsikter om beteendeförväntningar och omgivningens fungerande med hänsyn till det föreskrivna (Baier & Svensson 2009, ss. 72–73; Hydén 2002, s. 131). På så sätt kommer denna teori att bidra till förståelse av vad de rättsliga källorna strävar efter med denna lag och applicera detta på problematiken med högstadieelevers narkotikamissbruk i Lomma kommun eftersom lagen bör ligga till grund för moralbildning och ungdomars laglydiga beteende (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 64).

3.1.2 Sociala normer

Till skillnad från de rättsliga normerna, definieras sociala normer som oskrivna handlingsanvisningar eftersom dessa anses vara underlag för hur individer förväntas handla i olika kontexter. Dessa normer, förväntningar och värderingar internaliseras

under individens socialisering som sker i både familjen men även senare i skolan, på jobbet och fortsätter beroende på normer som präglar individens omgivning (Baier och Svensson 2009, ss. 42, 139; Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 68). Den integrerade funktionen syftar på moral som individen accepterar och följer för att uppnå samhörighetskänsla med en grupp och undvika sanktion i form av exkludering eller utpekande som avvikande eftersom individen inte har följt det som informellt föreskrivs med samhällsnormerna (Baier & Svensson 2009, ss. 112, 145–146, 180–182). Ur den synpunkten ska undersökas problemet att få de sociala normerna om narkotika- och läkemedelsmissbruk att stämma överens med de rättsliga.

I det normativa perspektivet talas det om att regelefterlevnad beror på huruvida lagen uppfattas som legitim och befogad av människor. Detta betyder att en del människor anser att det är befogat att bryta mot lagen utifrån egna värderingar. De sociala normerna har även stor betydelse vid regelefterlevnad eftersom människor i allmänhet har en tendens att vilja tycka och vara som andra (Baier & Svensson 2009, s. 73; Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 74, 77). På så sätt ska genom *normteorin* undersökas skillnaden mellan rättsliga och sociala normer angående narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever i Lomma kommun för att kunna kartlägga diskrepansen mellan rättsliga och sociala normer ur ett rättssociologiskt perspektiv. Dessutom ska även relationen mellan NSL och den sociala praktiken gällande narkotikaproblematiken bland högstadieelever i Lomma kommun beaktas. Normteorin förväntas bidra till en förståelse av sociala normer som kan påverka diskrepansen med de rättsliga normerna föreskrivna med NSL samt den sociala praktiken.

3.2 Social kontrollteorin genom sociala band

Travis Hirschi är upphovsmannen till teorin om social kontroll som problematiserade kring en allmän teori om brottslighet och använde sig av Émile Durkheims uppfattning. Durkheim beaktar att individen följer normerna i samhället på grund av den internaliserade moralen eftersom det anses moraliskt fel att bryta mot samhällsnormerna (Hirschi 2002, s. 18). Samhället blir en kontrollant av ens beteende i framtiden och fyra sociala band fungerar som övervakare av individens agerande (Larsson & Engdahl 2011, s. 63). Hirschi menar att ju svagare banden är desto större

risk för normbrytande beteende eftersom individen inte längre beaktar omständigheten att den kommer att exkluderas från gruppen om den avviker från gruppens beteendeförväntningar (Hirschi 2002, s. 16).

Första bandet är *anknytning* och framhäver vikten av socialisationen av barnen som är ett underlag för internalisering av normer som beror på anknytningen av individen till andra i samhället som enligt Hirschi anses vara en del av socialisationsprocessen (Hirschi 2002, ss. 18–19; Larsson & Engdahl 2011, s. 62; Wiatrowski 1978, s. 34). Föräldrarnas anknytning och kontroll över barnen kan vara ett hinder för barnet att använda ett normbrytande beteende (Wiatrowski 1978, ss. 54, 72). Vidare utvecklar Hirschi bandet *åtaganden* som syftar på satsningen som individen gör i samhället gällande skola, jobb samt andra livsområden. Dessa satsningar omvandlar det brottsliga handlandet till irrationalitet ur ett sunt-förnuftperspektiv och anser den korta njutningen inte värt risken att förlora allt (Hirschi 2002, ss. 20–21; Larsson & Engdahl 2011, s. 62). Tredje bandet är *delaktighet* när individen deltar i prosociala aktiviteter för att uppnå till överenskomna regler, som gör att den inte har tiden och möjligheten att begå brott, exempelvis skolaktiviteter och fritidsaktiviteter. Risken för normbrytande beteende minskas genom övervakning som delaktighetens institutioner utför (Hirschi 2002, ss. 22–23; Larsson & Engdahl 2011, s. 63; Wiatrowski 1978, ss. 35, 53, 89). Slutligen är *tron* sista bandet som poängterar ett system med normer och värderingar som individer följer. Medlemskapet i ett brottsligt värderingssystem gör att individen inte anser det brottsliga beteendet som avvikande utan snarare i konformitet med systemets normer och värderingar (Hirschi 2002, ss. 23–26; Larsson & Engdahl 2011, s. 63; Wiatrowski 1978, ss. 35–37, 53–54).

Teorin om social kontroll kommer att bidra till en förståelse av orsaker till ett ökat narkotikamissbruk bland högstadieelever i Lomma kommun. Med tanke på att högstadieelever befinner sig i socialiseringsprocessen som är en fas när de ska anamma kunskap och internalisera samhällets normer och värderingar anses sociala kontrollen ha en avgörande funktion i en individs fortsatt utveckling. Social kontrollteorin förväntas bidra till förståelse av vilket/vilka band som är svaga i detta sammanhang som således orsakar brist på social kontroll genom att analysera högstadieelevernas situation och skapade förväntningar samt normer inom deras kretsar (jfr Larsson &

Engdahl 2011, ss. 63–64). På så sätt ska genom teorin om social kontroll tydliggöra orsakerna kring högstadieelevernas ökade narkotika- och läkemedelsmissbruk i Lomma kommun.

4. Metod

I detta avsnitt förklaras den använda metoden fokusgruppsintervjuer i datainsamlingen och den kvalitativa dataanalysen av det insamlade materialet samt tillvägagångssättet. Dessutom redogörs för metodens relevans och valet av denna, fördelar som den för med sig, subjektiviteten som nackdel, inverkan av metoden på resultatet och de etiska övervägandena.

4.1 Fokusgrupper

Den kvalitativa metoden intervjuer med fokusgrupper används för insamling av data i denna rättssociologiska utredning. I samverkan med verksamhetschefen för resurscentrum i Lomma kommun, områdeschefen för Lomma och områdeschefen för Bjärred har det beslutats om vilka som ska delta vid de första två fokusgruppsintervjuerna samt fått hjälp att genomföra dessa. Efter genomförandet av dessa två fokusgruppsintervjuer blev vi intresserade av en återkoppling till polisperspektivet på denna problematik eftersom det också är Polisen som arbetar med detta i praktiken. På så sätt beslutades att genomföra en mini fokusgruppsintervju med två kommunpoliser för att komplettera datainsamlingen med även ett praktiskt polisperspektiv. I den första fokusgruppsintervjun i Bjärred, närvarade sju informanter, i den andra i Lomma närvarade fyra och i den sista, mini fokusgruppen, närvarade två informanter.

Vid urvalet av informanter har syftet och frågeställningarna beaktats och därmed beslutats om en typ av icke-sannolikhetsurval, så kallad *målstyrt urval*. Valet av informanter har utförts strategiskt eftersom vissa individer har ansetts mer relevanta än andra och de kriterier som beaktats var: att informanterna ska i sitt arbete möta eleverna ständigt och ha en förståelse om problematiken med ökat narkotika- och

läkemedelsmissbruk. Detsamma gäller sista fokusgruppen med två kommunpolis som också möter denna problematik i praktiken och är även med på föräldramöten (Bryman 2008, ss, 350–351, 392; Wibeck 2010, ss. 66–67).

Under fokusgruppsintervjuerna har en mall med frågor följts och även andra frågor har ställts utöver dessa vid behov (Bryman 2008, ss. 206, 415, 654; Denscombe 2016, ss. 266). Mallen bestod av tio generella intervjufrågor som följde temat ökat narkotikamissbruk bland högstadieelever i Lomma kommun. Frågorna var indelade i underteman såsom: situationer i vilka informanterna möter högstadieeleverna, mest använda narkotika/medicin, narkotikatillgängligheten i Lomma kommun, föräldrars inställning till problematiken, elevers mående i anknytning till skolarbete och missbruk, orsaker kring narkotikamissbruk som högstadieelever pekar ut samt sista undertemat handlade om normer kring narkotika bland högstadieelever. Dessa var utformade på så sätt att de frågor som omfattade ett och samma tema följde efter varandra för att intervjun och själva diskussionen ska ha ett "flow" (se bilaga). Vid utformningen av dessa beaktades interaktionsgruppernas mötesanteckningar från Lomma och Bjärred och våra egna anteckningar från ett möte med kommunpolis. Därutöver var frågorna uppbyggda på så vis att de kunde väcka reaktioner för att kunna besvara studiens frågeställningar och uppnå dess syfte men även för att informanterna skulle få utrymme för att ventileras (Bryman 2008, s. 458). Två frågor tillades i intervjuguiden inför genomförandet av andra intervjun efter att informanterna i första fokusgruppsintervjun själva hade kommit in på dessa under diskussionen. Däremot togs bort två frågor inför den tredje fokusgruppsintervjun eftersom dessa inte ansågs relevanta att ställa till Polisen och lades till två andra frågor för att få mer omfattande information kring Polisens perspektiv avseende narkotikaproblematiken bland högstadieeleverna.

Längden på intervjuerna var en timme var och detta betonades vid bokning av intervjun så att informanterna skulle kunna planera sin tid (Denscombe 2016, s. 276).

Fokusgruppsintervjuerna var av strukturerad typ och vi som moderatorer, ledde diskussionen genom att ställa frågorna vilket möjliggjorde att alla informanter kom till tals (Wibeck 2010, ss. 56–57).

4.1.1 Transkribering

Transkriberingen påbörjades direkt efter en genomförd fokusgruppsintervju. Varje informant i denna tilldelades en förkortning exempelvis IP1, IP2 och så vidare för att kunna skilja dem. Svårigheten att transkribera fokusgruppsintervjuer är att det kan vara svårt att skilja röster men detta minskades eftersom en av oss två förde anteckningar kring vem som hade ordet under intervjuerna vilket sedan beaktades vid transkriberingen (Wibeck 2010, s. 91). Transkriberingen delades upp mellan oss och den ena fick transkribera en halva av en genomförd intervju och den andra, resterande halva. Under transkriberingen användes anteckningar som hade förts under fokusgruppsintervjuerna för att lättare kunna skilja informanterna. Det transkriberade materialet användes som underlag till analysen.

4.2 Kvalitativ dataanalys

Data har analyserats med en kvalitativ dataanalys som möjliggör en systematisk kodning av data genom en kodning av texten i teman anknutna till frågeställningarna. Denna analysmetod användes för att koda transkriberingarna på ett systematiskt vis genom att kategorisera koderna i teman som hade funnits i den färdigtranskriberade texten (Bryman 2008, ss. 523–528). Vid analys av data har främst transkriberingarna lästs igenom noggrant. Vidare har dessa lästs ytterligare och samtidigt har anteckningar förts för att se om det finns nyckelord eller teman i texterna. Fortsättningsvis utfördes kodningen av oss båda åtskilt för att undvika att påverka varandra vilket ökar noggrannheten. Sedan diskuterades koderna och i detta steg arbetades koderna fram och utarbetades en indexlista. I nästa steg granskades koderna för att se om det fanns upprepningar eller om koderna hade koppling till existerande litteratur och frågeställningar. Vidare kategoriserades materialet i beaktande av existerande litteratur och teorier. Det har hållits en viss reservation till att fokusgruppsintervjuernas informanter kan ha använt olika uttryck för att beskriva samma sak och i dessa fall har detta kodats och sedan kategoriserats till det ämne som de tillhör (Bryman 2008, s. 525).

4.2.1 Kategorier

Transkriberingarna kodades direkt efter att intervjun hade transkriberats. Ur koderna skapades sedan kategorier som motsvarade det som ansågs vara gemensam nämnare för ett antal koder. Vid kategoriseringen beaktades de normer som ansågs utgöra diskrepansen mellan NSL och sociala normer och social praktik samt orsaker som ansågs bidra till ett ökat missbruk.

Vidare kategoriseras dessa i följande kategorier: *föräldrar*, som beaktar föräldrarna som orsak till högstadieelevers missbruk och normer som har uppkommit bland högstadieelever på grund av föräldrars inverkan; vidare beaktas *kompisar* som en förklaringsfaktor och normer som har uppkommit på grund av kompisars uppfattningar; *nutiden* omfattar dagens moderna samhälle som skäl och normer som har uppkommit med hänsyn till de nya uppfattningarna som följer moderniteten; *högstadieelevers mående* har också beaktats som en orsak till missbruket. Sedan analyserades materialet i anknytning till de teorier som har redogjorts i avsnitt 1.4 *Teoretiskt ramverk*. Vidare har analysen av utredningen delats in i tre kategorier som har utgått från frågeställningarna och således förklaras i kategorin *normer*, hur missbruket bland högstadieelever ser ut i Lomma kommun och nya uppfattningar samt normer som har uppkommit. Vidare redogörs i nästa kategori, *bruk*, om normer som har skapats bland högstadieelever och orsakar diskrepansen mellan NSL och sociala normer samt social praktik. Slutligen beaktas i sista kategorin *orsaker*, anledningen till ökat missbruk bland högstadieeleverna i kommunen.

4.3 Metoddiskussion

Intervju med fokusgrupper valdes som metod för att den ansågs vara en lämplig metod för att undersöka det som utses med syftet och få detaljerad information och en djupare insikt i kommunmedarbetares erfarenheter och uppfattningar genom en diskussion om temat ökat narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever i Lomma kommun (Bryman 2008, ss. 206, 446–447; Denscombe 2016, ss. 268–269; May 2011, s. 166; Wibeck 2010, s. 149). Användning av enkät eller webbenkät ansågs försvårande eftersom det krävdes utförlig information och förståelse av ämnet som inte hade kunnat

tillägnas genom användning av enkäter som innehåller ett mindre antal öppna frågor. Dessa anses inte vanliga vid enkäter eller webbenkäter och i och med att det handlar om kommunmedarbetare som är väldigt upptagna personer hade detta hotat svarsfrekvensen i studien eftersom många öppna frågor är tidskrävande och motiverar inte informanterna i att svara (Bryman 2008, ss. 229–230).

Även om gruppintervjuer bidrar till att kunna intervjua flera informanter samtidigt för att kunna undvika genomföra flertal enskilda intervjuer har det bortsetts från dessa eftersom det inte fanns behov av att få den enskildes perspektiv kring narkotikaproblematiken, utan förstå fokusgruppens upplevelse kring denna som anses avgörande för att kunna skaffa kunskap inom detta område. Ur den synvinkeln ansågs det också viktigt att informanterna fick diskutera fritt kring detta istället för att enskilt bli tillfrågade att uttrycka sina tankar i gruppintervju (Bryman 2008, ss. 447–448; Denscombe 2016, ss. 268–269). Med tanke på att ett helhetsperspektiv kring narkotikaproblematiken var i fokus, ansågs enskilda intervjuer vara delvis relevant metod att undersöka elevhälsopersonals, fältarbetares, företrädares för kommunalt aktivitetsansvar och Polisens uppfattningar eftersom intresset låg i just diskussionen av de ovannämnda personernas uppfattningar för att förstå deras resonemang kring narkotikaproblematiken bland högstadies elever i kommunen (Wibeck 2010, s. 149).

Apropå tidsramen inför denna utredning och faktumet att fokusgruppsintervjuer genererar stora datamängder som är krävande att analysera och transkribera avgränsades antalet fokusgruppsintervjuer först till två och efter genomförandet av dessa till ytterligare en mini fokusgruppsintervju. Antalet informanter i dessa fokusgruppsintervjuer avgränsas till ungefär fyra-sju informanter som valdes utifrån orterna Lomma och Bjärred där högstadieskolor finns i kommunen vilket omfattar hela kommunen. Det stöttes på svårigheter vid transkriberingen av diskussionen eftersom flera informanter pratade samtidigt, även om det hade påpekats i början av intervjun att undvika detta (Bryman 2008, ss. 450, 452, 453; Denscombe 2016, s. 275). I dessa två intervjuer ingick en fokusgrupp med fältarbetare och elevhälsopersonal som arbetar i Lomma, en med fältarbetare, elevhälsopersonal från Bjärred och företrädare från KAA-kommunalt aktivitetsansvar, medan i mini fokusgruppen ingick två kommunpolisier. Dessa fokusgrupper var inte homogena eftersom inte alla informanter hade samma

yrkesbakgrund men alla i gruppen uppfyllde kriteriet att arbeta med berörda ungdomar (Wibeck 2010, ss. 63–64). Vidare ansågs informanterna prata ur sina arbetserfarenheter och det var svårt att veta om de påverkades av varandra (Denscombe 2016, ss. 285–287; Wibeck 2010, s. 149).

Dock har det skapats en kunskapslucka eftersom socialförvaltningen varken kunde närvara vid någon av fokusgruppsintervjuerna eller enskild intervju på grund av stor arbetsbelastning. Socialförvaltningens perspektiv hade bidragit till ytterligare förståelse av orsaken till och normer kring narkotikaproblematiken bland högstadieelever i praktiken.

Studiens syfte har presenterats vid två möten framför interaktionsgrupperna i Lomma och i Bjärred och har även betonats vid bokning av intervjutillfälle via mejl för att klargöra förväntningar som finns avseende informanternas roll vid avsedda intervjuer. Genom detta kunde upprätthållas hög validitet och mäta det som med studien avsågs (Bryman 2008, ss. 352–353; Ejvegård 2009, ss. 52–53; Wibeck 2010, ss. 78–79). I fortsättningen anses reliabiliteten, alltså tillförlitligheten med studien, hög eftersom tillvägagångssättet har förtydligats under metoddiskussionen. Därutöver finns stor möjlighet att en kommun med liknande egenskaper som Lomma ska kunna använda metoden under liknande undersökning och därmed få fram orsaker till liknande problematik. Resultatet omfattar hela kommunen eftersom valet av informanter har utförts på ett strategiskt sätt (Bryman 2008, s. 369).

Den kvalitativa dataanalysmetoden har möjliggjort en följd i att kunna betona anknytningen mellan orsaker som påverkar högstadieelevers narkotikamissbruk och den ökade diskrepansen mellan det som föreskrivs med lagen gällande missbruket av narkotika och narkotikaklassade preparat samt sociala normer. Risken för subjektivitet beaktas eftersom förvrängning av innebörden av det informanterna har uttryckt kunde uppstå vid tolkning. Detta anses svårt att kontrollera men kodningen har utförts av oss två åtskilt och sedan har koderna gemensamt diskuterats för att öka objektiviteten i analysen (Bryman 2008, s. 528).

4.4 Etiska överväganden

Främst har informanterna upplysts om forskningens syfte och avsikten med den inför fokusgruppsintervjuerna. I fortsättningen kan konfidentialitet kravet uppfyllas eftersom namn och titlar inte har använts vid hänvisning i utredningstexten. På så sätt har alla informanter avidentifierats för att skydda deras identitet. Vidare har information kring själva deltagandet getts och det var frivilligt att delta i undersökningen. Denna studie är en beställning av kommunen och informanterna har fått förfrågan av sina chefer att delta i utredningen för att kommunen ska kunna få underlag till framtida beslutsfattande kring den ökade narkotikaproblematiken bland högstadiel elever. Oavsett omständigheten att utredningen är beställning av kommunen, respekterades informanternas egen vilja vid beslutet att delta i denna undersökning. Gällande inspelning av intervjuerna har godkännande/samtycke erhållits av informanterna. Dessutom uteslutades frågor med inriktning på känslig information som hade kunnat avslöja elevernas identitet. Slutligen har nyttjandekravet uppfyllts genom att det insamlade materialet endast används som empiri till denna utredning (Vetenskapsrådet u.å., ss. 7, 9, 12, 14; Bryman 2008, ss. 131–132; Wibeck 2010, s. 139).

5. Narkotikastrafflagen

I detta avsnitt följer en sammanfattning av Narkotikastrafflagen närmare de paragrafer som har ansetts relevanta för denna utredning. Förutom Narkotikastrafflagen har även dess föreskrifter beaktats.

Narkotika definieras som läkemedel och andra preparat som är farliga för hälsan och som har beroendeframkallande euforiserande effekter (NSL § 8). Med denna definition omfattas även sådana gods som kan omvandlas och få de egenskaper som beskrivs ovan, innefattas också av denna lag (NSL § 8; Åberg 2018 (Lexino § 8); prop. 1968:7 ss. 17–19; Prop. 1982/83:141 s. 7; Prop. 1997/98:183 s. 29). Hanteringen av narkotika anses otillåten när den används i annat syfte än: medicinskt, vetenskapligt, samhällsvetenskapligt syfte som är synnerligen viktig eller industriellt syfte (Åberg 2018, (Lexino § 1)). Dessutom definieras allt bruk av läkemedel som inte är i medicinskt syfte som läkemedelsmissbruk (prop. 1968:7 s. 18).

Narkotikabrottet anses som grovt eller synnerligen grovt när det sker en överlåtelse av narkotika under profession till skolelever, eller andra som inte är medvetna om effekten som narkotika kan ha eller att brottet har varit av hänsynslös art exempelvis att överlåta narkotika till ungdomar utan kostnad för att skapa beroende hos dem och därmed kundkrets eller att den på annat sätt gjorts tillgänglig för ungdomar (NSL § 3; Åberg 2018 (Lexino § 3); Prop. 1980/81:76 ss. 208, 212; Prop. 2015/16:111 ss. 13, 28, 39-40). Förutom tillgängligheten påpekas även andra orsaksfaktorer till missbruket såsom tillgängligheten, biosociala problem, livssituation, samhälles faktorer, ungdomskulturen och med mera (SOU 2000:126 ss. 106–109). Dessutom nämns psykisk ohälsa som en faktor som kan leda till missbruk men förhållandet kan också vara omvänt. I många fall är dock narkotikamissbruk och psykisk ohälsa tätt sammanvävda (SOU 2018:90, ss. 81–82).

År 1997 kom en förändring av § 3 så att definitionen även skulle innefatta syntetiska droger. Anledningen till ändringen i definitionen var att narkotikamissbruk anses vara ett av samhällets största problem och eftersom syntetiska droger uppkommit under 1990-talet och används av 4 ungdomsgång som anser att de ej är farliga ansågs en lag kunna hjälpa denna problematik (Prop. 1997/98:183 s. 32). Missbruket har präglats även av så kallade legala droger, alltså medicin (ibid. s. 105). Samtidigt har kommissionen för narkotikamissbruk även sett en normalisering av missbruket gällande ungdomar i vardagslivet (SOU 2000:126 s. 105).

Narkotikastrafflagen har i flera omgångar omarbetats och förändrats. Först år 1988 blev det kriminaliserat med eget bruk av narkotika och i en senare proposition togs det bort att det skulle finnas förmildrande omständigheter vid eget bruk (Prop. 1992/93:142 s. 11). Statens arbete för att förebygga narkotikamissbruk har varit aktivt och med fokus på att inget bruk av narkotika, förutom medicinskt, ska tillåtas. Grundskolan har getts ett ansvar att utbilda elever om narkotikan och dess konsekvenser. I den utbildningen ska det ligga fokus på att informera att all sorts bruk av narkotika, förutom medicinskt, är olagligt och farligt (Prop. 1977/78:105 ss. 22–23, 30). Samtidigt måste skolan, fritidsverksamhet och socialtjänst engagera sig för att kunna upptäcka ungdomar i farozonen som har börjat experimentera, detta för att snabbt kunna agera och förhindra fortsatt missbruk (Socialdepartementet u.å., s. 6; SOU 2000:126 s. 17). Det finns en

förhoppning att ANDT- undervisning kommer att minska missbruket samtidigt som andra orsaker för missbruk som berör skolan ska undvikas såsom stress, mobbning och skolka (SOU 2000:126 ss.124–125, 127).

6. Resultat och analys

Resultatet från fokusgruppsintervjuerna presenteras i de tidigare beskrivna kategorierna och sedan följer en analys av de presenterade resultaten ur normteorin och social kontrollteorin. Både resultaten och analysen är indelade i kategorier som har förklarats tidigare i avsnitt 4.2.1 *Kategorier*.

6.1 Resultat

Främst behandlas föräldrar som en orsaksfaktor och faktor som påverkar normbildningen bland högstadieeleverna. Vidare beaktas kompisarnas inverkan på högstadieelevernas missbruk och normer som skapas bland dem. I fortsättningen tas hänsyn till nutiden som för med sig en del faktorer som kan påverka högstadieelevers missbruk i kommunen och påverkar normer bland dem. Slutligen beaktas högstadieelevers mående som en orsaksfaktor till narkotikan men även normer som påverkar högstadieelevers mående och orsakar narkotika- och läkemedelsmissbruk.

6.1.1 Föräldrar

I intervjuerna har föräldrar framhävts vara en orsak till högstadieelevers narkotika- och läkemedelsmissbruk. Det som har identifierats bland några föräldrar är: *föräldrars upptagenhet och okunskap kring hantering av föräldraskapet, föräldrars minskade kontroll över barn och medicinskåp, föräldrars kompensation av föräldraskapet med pengar och acceptans av cannabis bland enstaka föräldrar*.

Föräldrars upptagenhet och okunskap kring hantering av föräldraskapet: En av orsakerna till högstadieelevers ökade narkotikamissbruk i Lomma kommun som påpekades av informanterna var föräldrarnas förhållande till sina barn. Förhållandet

beskrevs i en del fall som svagt eftersom några föräldrar hade ansetts "vilsna" gällande att få ihop arbetslivet, hemmet och sin egen tid samt att de har mindre tid för barnen. Samtidigt tror föräldrar inte att missbruk och narkotika förekommer i Lomma kommun och således inte ens misstänker sina barn. Exempelvis har högstadieelever fest hemma och föräldrarna har inte en aning om festen eller blir ombedda att inte vara hemma på grund av festen och i de flesta fallen vet föräldrarna inte ens vad som händer på denna. Dessutom ansåg informanterna att föräldrarna oftast fick veta om barnets missbruk sist. Dock menade informanterna inte att föräldrar inte bryr sig men att föräldrarnas uppmärksamhet kring barnets missbruk kan komma i sen fas.

Föräldrars minskade kontroll över bar och medicinskåp: Vidare framhövdes i fokusgruppsintervjuerna att enstaka föräldrar lämnar ungdomarna själva hemma med en öppen bar eller medicinskåp. I anknytning till detta, betonades ökat läkemedelsmissbruk bland högstadieelever av särskilt Tramadol, sömn-, lugnande- och smärtstillande tableter. Som tidigare skrivet har informanterna påpekat föräldrafria fester med sina kompisar. Viktigt att tillägga är informanternas betoning på att högstadieelevers kompiskretsar präglas av liberala uppfattningar om narkotika.

Föräldrars försök att kompensera föräldraskapet med pengar och acceptans av cannabis bland enstaka: Vidare påpekar informanterna att enstaka föräldrar försöker kompensera föräldraskapet med pengar eftersom de inte har tillräckligt med tid för barnen eller ger dem mindre uppmärksamhet. Däremot framhövde Polisen att mycket pengar är ofta en möjlighet för ungdomarna att använda dessa pengar i missbrukssyfte, alltså har ungdomarna råd med narkotika och kan finansiera sitt missbruk. I fortsättningen framhölls en acceptans bland enstaka föräldrar gällande missbruk av cannabis eftersom de inte ansåg denna drog som hälsofarlig.

6.1.2 Kompisar

I fokusgruppsintervjuerna har kompisars influens ansetts vara en orsak till ett ökat narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever. Det har visats: *en hög acceptans och normalisering av narkotikamissbruket; påverkan av äldre kompisar; och gruppträck från kompisgäng.*

Acceptans och normalisering: I Lomma kommun uttrycks en hög acceptans av narkotika bland högstadieeleverna. Detta betyder dock inte att alla missbrukar narkotika enligt informanterna men att det finns en acceptans av missbruket och ungdomar är nyfikna gällande narkotika. Nyfikenheten för narkotika ansåg informanterna uttryckas genom att högstadieeleverna vet var de kan få tag på narkotika och även att de speciellt påpekar att viss narkotika inte är farlig. Exempelvis framhåller informanterna att högstadieelever ständigt argumenterar för att cannabis är bättre än alkohol eftersom en inte blir aggressiv av det. Dessutom har det även betonats att högstadieeleverna känner till argument som förespråkar legalisering av cannabis. Cannabis anses speciellt ha blivit normaliserat och anses inte vara farligt av en del högstadieelever. Även på fester har narkotika blivit normaliserad och i fokusgruppsintervjuerna har det framhävts att högstadieelever säger att narkotika ofta finns på fester. Därutöver har det framhållits att narkotika ofta missbrukas i berusningssyfte på dessa fester men även för att det anses "coolt".

Påverkan från äldre kompisar: En del högstadieelever är kompisar med äldre ungdomar som går i gymnasiet eller till och med äldre samtidigt som det finns vetskap om att dessa äldre individer missbrukar narkotika. De äldre kompisarna har i dessa fall ansetts bidra till negativa influenser på högstadieeleverna genom att de säljer eller bjuder högstadieeleverna på narkotika för att få dem i ett missbruk.

Gruppträck: Informanterna har framhållt, att en ungdom börjar missbruka för att bli en del av en kompiskrets. Gruppträcket bland högstadieeleverna har ansetts vara starkt vilket gör att de är rädda för att inte passa in. Informanterna framställde en risk för narkotikamissbruk för att högstadieeleverna inte vill hamna i utanförskap och med tanke på att narkotikamissbruk är accepterat i en del kompiskretsar, är det missbruk som krävs för att passa in. Högstadieeleverna har ansetts vara känsliga för gruppträck vilket har framkommit i fokusgruppsintervjuerna. Vidare har det även framhävts att högstadieeleverna är uppdelade i olika kompisgäng och varje gäng har starka normer. I enstaka gäng anses narkotikan "cool" och i andra gäng anses den inte som sådan. Ett problem som har uttryckts är att högstadieeleverna saknar ett kritiskt tänk, alltså de tror ofta på vad deras kompisar säger utan att det finns belägg för att det är sant. Exempelvis har det framhävts att högstadieelever argumenterar för att cannabis inte är

så farlig och att denna faktiskt är bättre än alkohol och att cannabis är en växt som också kan användas i medicinskt syfte och således konstaterar de att denna är ofarlig.

6.1.3 Nutid

I alla fokusgruppsintervjuer har påpekats att tillgängligheten av narkotika nuförtiden anses vara under ständig ökning. Nutiden för med sig även högre möjligheter för ungdomarna att införskaffa narkotika och liknande narkotikaklassade produkter genom: *tillgänglighet; internet och sociala medier samt films- och musiks framhållning av missbruket som normaliserat.*

Tillgänglighet: Kommunmedarbetare anser att möjligheterna att skaffa sig narkotika och läkemedel har utvecklats och blivit allt smidigare. Det som anses specifikt för just Lomma kommun är att narkotika kan transporteras från överallt eftersom kommunen ligger nära havet och Öresundsbron. I fortsättningen har cannabis ansetts vara den vanligaste drogen bland högstadieelever men det har även påträffats missbruk av Tramadol och andra droger såsom: ecstasy, kokain, LSD, metadon och amfetamin. Utifrån intervjuerna har det framkommit att Tramadol har blivit allt vanligare samtidigt som denna tablett är billig, vilket gör att nästan alla kan ha råd med det. Vidare har det påpekats ökning av kokainmissbruket och minskning av missbruk av nädroger ur kommunmedarbetarnas erfarenheter. Dock påpekar Polisen att det är svårt att kontrollera nädroger eftersom innehållet, alltså substanserna, ändras konstant utan att de hinner regleras som narkotikaklassade.

Internet och sociala medier: Stor vikt har i fokusgruppsintervjuerna lagts på sociala medier och internet samt dess inverkan på högstadieelever. Sociala medier och internet har även betonats som en stor möjlighet till underlättad tillgång av narkotika och narkotikaklassade läkemedel. Genom sociala medier och internet kan högstadieeleverna söka upp information om narkotika som faktiskt kan framföra viss narkotika som ofarlig. Vidare har flera länder legaliserat cannabis på senare tid vilket påpekades under fokusgruppsintervjuerna som en anledning till att cannabis ses som ofarlig. Med tanke på att det har ansetts att högstadieeleverna saknar kritiskt tänk, har det framhävts av

informanterna att några högstadieelever anser att legaliseringen i andra länder innebär att cannabis inte är farligt.

Film och musik: Förutom sociala mediers och internets påverkan har det i alla tre fokusgruppsintervjuer påpekats att musik och filmer också har en stor påverkan på Lomma kommuns högstadieelever. I viss film och musik framhävs en acceptans kring användning av diskriminerande termer samtidigt som många av dagens låtar och filmer framför narkotikamissbruket som "coolt" och identitetsskapande. Fritidsgårdarna påpekar detta som problematiskt och att de har förbjudit dessa typer av musik och film för att minska influenserna av dem.

6.1.4 Högstadieelevers mående

Informanterna påpekade att Lomma kommun sticker ut jämfört med det nationella genomsnittet gällande psykisk ohälsa bland elever. I detta avsnitt presenteras: *föräldrars och skolans höga krav på högstadieeleverna att prestera bra i skolan och högstadieelevers delaktighet i stort antal aktiviteter* som faktorer som skapar orsaker och normer som ökar risken för narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever.

Krav från föräldrar och skolan: Alla tre fokusgrupper har påpekat starka normer i kommunen kring att vara duktig i skolan, ha pengar, åka på resor, ha ett fint yttre, även uppfattningar om hur en bör se ut och liknande för att inte anses avvikande. Informanterna har även påpekat att skolkraven ständigt ökar vilket bidrar till stress. Lomma kommun påpekas i alla intervjuer som en högpresterande kommun och att de flesta högstadieelever klarar grundskolan med höga betyg och jobbar hårt för dem. Föräldrarna är också högpresterande eftersom det är många som är höginkomsttagare och detta framhävs som en orsak för stress bland högstadieeleverna. Detta eftersom de flesta vill leva upp till föräldrarnas framgångar. Även ensamkommande, som befinner sig i övergången mellan högstadiet och gymnasiet, har påpekats ha problem med att anpassa sig i kommunen och kan vara stressade av utbildningen, sina tidigare upplevelser, avsaknaden av tillhörighetskänsla, men även bristen av tillgängliga föräldrar eller föräldrar i stort.

Stort antal aktiviteter: Det har framställts att högstadieeleverna satsar mycket på idrott. Enligt kommunmedarbetarnas och Polisens erfarenhet tillhör inte dessa ungdomar den andel som missbrukar och idrotten framställdes ha en positiv effekt vid förebyggandet av missbruket. Däremot påpekades ett överflöd av aktiviteter som en orsak till högstadieelevernas stress och missbruk. Informanterna ansåg självmedicineringen och narkotikamissbruket bidra till en avslappnande effekt på högstadieeleverna för att kunna hitta ro och varva ner. I fortsättningen har det påpekats att högstadieeleverna är upptagna med aktiviteter på sin fritid vilket gör att deras fritid minskas och de blir stressade över att inte ha tid att slappna av, vilket informanterna sägs förekomma i samtal med högstadieeleverna.

6.2. Analys

I detta avsnitt analyseras de tidigare presenterade resultaten, indelade i tre kategorier. På så sätt förklaras narkotikamissbruket och nya uppfattningar och normer i kommunen i första temat *normer*, sedan analyseras resultaten som framhåller normer skapade bland högstadieeleverna som påverkar deras faktiska *bruk* och slutligen analyseras resultat som påvisar *orsaker* till det ökade missbruket.

6.2.1 Normer

Normer kring narkotika hos högstadieeleverna kommer från flera håll. I denna utredning har normerna urskilts komma från *föräldrar, kompisar, musik och film* samt *liberala normer från andra länder*.

Föräldrar: Acceptansen av cannabis bland enstaka föräldrar anses uppmuntrande för dessa föräldrars ungdomar att inte se missbruket, specifikt cannabissmissbruket, som hälsofarligt (Hayatbakhsh m.fl. 2013, ss. 232–233). Denna acceptans kan skapa positiva normer gällande narkotikamissbruk hos högstadieeleverna. Apropå socialiseringsprocessen som högstadieeleverna befinner sig i, kan föräldrars acceptans av cannabis orsaka högre risk för att lära sig denna norm och anpassa sitt beteende efter denna (Robertson m.fl. 2003, ss. 7–9; Baier & Svensson 2009, ss. 42, 139). Som det

framhävs i avsnitt 1. *Inledning*, anses förhållandet mellan högstadieeleverna och föräldrarna i elevens socialiseringsperiod, vara av stor vikt för att kunna leda dem till ett laglydigt liv och förhindra ett normbrytande beteende vidare i livet. Därför bör föräldrarna ständigt framställa en negativ inställning kring narkotika så att högstadieeleverna accepterar en norm som förespråkar förbud mot narkotikamissbruk (Andréasson 2008, ss. 139–140; jfr Baier & Svensson 2009, s. 46; Hayatbakhsh m.fl. 2013, s. 232; Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016, s. 116; SBU 2015, s. 20; Taylor 2015, ss. 306–307; Wiatrowski 1978, s. 37; SOU 2000:126 s. 120).

Vidare strävar den positiva inställningen till cannabis emot det som föreskrivs med NSL, där cannabis och andra liknande substanser anses livsfarliga och det föreskrivs ett förbud mot bruk av dessa samt missbruk av läkemedel (NSL § 1 st. 1 p. 6, § 8 pp. 1 & 2; prop. 1968:7 ss. 17–19; Åberg 2018, (Lexino § 1); Prop. 1997/98:183 s. 29; SOU 2000:126 s. 73). Enstaka föräldrars acceptans av cannabis går även emot statens satsning gällande minskning av narkotikabruk som inte är i medicinskt eller vetenskapligt syfte (Åberg 2018, (Lexino § 8); Prop. 1977/78:105 ss. 30). På så sätt anses lagen inte bidra till moralbildning i den sociala praktiken i kommunen eftersom enstaka föräldrar har positiva uppfattningar kring visst missbruk. Positiva uppfattningar kan bidra till föreläggandet av större risk för högstadieelever att acceptera missbruket som normaliserat vilket vidare i sin tur kan vara orsak till det ökade missbruket bland högstadieelever i kommunen (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 18).

Kompisar: De sociala normerna som finns bland högstadieeleverna som förespråkar narkotika som accepterat och normaliserat, motsäger det föreskrivna med NSL. På så sätt blir regelefterlevnaden inte stor eftersom de sociala normerna har stor effekt på missbruket och missbruket kan bli en reflektion av kulturellt internaliserade sociala indikatorer, som i detta fall accepterar missbruk, för att kunna tillhöra (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 74, 77, 86; Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016, s. 130). Med tanke på att ungdomar anses imitera sina vänner löper högstadieeleverna som är omgivna av kompiskretsar som accepterar narkotikamissbruk och missbrukar, större risk att själv börjar missbruka narkotika eftersom de har vänner som gör det (Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016,

ss. 58–59, 136). Dessutom har resultatet visat att några högstadieelever är vänner med äldre som missbrukar, eller äldre som ägnar sig åt narkotikahandel och bjuder dem på narkotika för att få högstadieeleverna i ett missbruk, vilket också kan anses vara en grund för positiva normer gällande missbruk. Däremot anses överlåtelsen av narkotika till yngre såsom högstadieelever som ett allvarligt brott enligt NSL och straffas därmed hårdare. Detta eftersom enligt NSL anses beteendet som utnyttjande av minderårigas okunskap kring narkotika för att få dem i missbruk (NSL § 3; prop. 1980/81:76 ss. 208, 212; Prop. 2015/16:111 ss. 13, 16, 22). Med tanke på att högstadieeleverna strävar efter en samhörighetskänsla, kan de försöka undvika att bli tilldelade sanktion av kompiskretsen för att de inte följer normerna. Således orsakas missbruk bland högstadieeleverna för att kunna passa in i kompiskretsar och det gäller även ensamkommande ungdomar som kan vara rädda att hamna i utanförskap och sociala problem (SOU 2000:126 s. 112).

Ur det ovan skrivna kan konstateras att föreskrifter med NSL inte fungerar i den sociala praktiken i Lomma kommun på grund av att kompiskretsar har normer som motsäger lagen. Genom att vara omgivna eller tillhöra kompiskretsar som accepterar narkotikamissbruk, finns det stor risk för högstadieeleverna att själva acceptera nya normer som normaliserar missbruket. Därmed bidrar dessa positiva normer kring narkotikamissbruket till att narkotika inte uppfattas som avvikande, vilket ökar risken för missbruk bland högstadieeleverna (jfr Baier & Svensson 2009, ss. 42, 112, 139, 160, 180–182; jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 18–20, 68).

Vidare saknar högstadieeleverna det långsiktiga konsekvenstänkandet kring cannabis som i samband med de normer som förespråkar normalisering av cannabis och annan narkotika kan förklara en svårighet att de själva identifierar sig som missbrukare. På så sätt kan upptäckas att de själva inte tycker att de passar in i normen av vad en missbrukare är och kan därför till viss del rättfärdiga sitt beteende (Rødner Sznitman 2007, s. 44). I och med den höga acceptansen av missbruket, vilket hör ihop med normer om just acceptans och normalisering av missbruk, kan anses att högstadieeleverna betar sig i konformitet med dessa normer. I fortsättningen kan även konstateras att bandet tro anses starkt inom högstadieelevers kretsar, för att missbruket bland högstadieelever har ökat vilket kan vara en konsekvens av ett starkt

band tro som består av normer och värderingar som förespråkar normalisering av cannabis som "inte så farlig" (jfr Hirschi 2002, ss. 23-26). Dock är det viktigt att samhället upplyser högstadieeleverna om de negativa konsekvenserna som finns vid narkotikamissbruk så att högstadieeleverna får möjlighet att ställa sig kritiskt mot sina kompisars uttalanden (SOU 2000:126, s. 80; NSL §§ 1, 8; Hawkins, Catalano & Miller 1992, s. 65). Vidare har den svenska staten lagt ett ansvar på grundskolorna att utbilda eleverna om narkotikans negativa effekter, samt upplysa om att det är brottsligt, vilket också utförs i kommunen (Prop. 1968:7 s. 20; Prop. 1977/78:105, ss. 22-23). Trots statens satsning kan det anses att högstadieeleverna accepterar andra normer, som för med sig cannabisen som ofarlig, och således anses inte deras narkotikamissbruk som avvikande. På så sätt kan förklaras att missbruket bland högstadieeleverna ökar eftersom detta inte anses som avvikande inom högstadieelevers kompiskretsar (Baier & Svensson 2009, s. 139).

Dessutom kan upptäckas att högstadieelevers okritiska tankesätt mot normen kring cannabis som ofarlig, gör att rätten och dess sanktioner har mindre avskräckande effekt på högstadieeleverna (jfr Baier & Svensson 2009, s. 20). Samtidigt anses bandet tro vara starkt gällande kompisars uppfattningar om cannabis som ofarlig eftersom högstadieelever anses följa dessa. Med tanke på att det finns hög acceptans av narkotikamissbruket bland högstadieelever, ökar således risken för missbruk (jfr Baier & Svensson 2009, s. 160; jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 76-77; jfr Hirschi 2002, ss. 23, 25-26; SOU 2000:126 ss. 11, 75).

Musik och film: Med tanke på risken för att högstadieeleverna skapar normer från nutidens musik och filmer, är arbetet mot dessa influenser, i detta fall förbud mot viss musikstil för att minska faran för narkotikamissbruk bland högstadieeleverna, som fritidsgårdarna för, viktigt (Andréasson 2008, ss. 217-218; SOU 2000:126 ss. 120-121). Däremot har missbruket bland högstadieelever, trots detta förebyggande arbete, ökat under de senaste åren i kommunen. På så sätt kan anses att skolan, som bör framföra konsekvenserna av narkotikan, har mindre influens på högstadieeleverna än andra källor. Samtidigt anses NSL inte som legitim eftersom cannabis framförs som "cool" i andra sammanhang i samhället och högstadieeleverna anses ha accepterat denna uppfattning (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 74; Prop. 1977/78:105 ss. 22-23).

Liberala normer från andra länder: Vidare bidrar legaliseringen av cannabis i andra länder till skapande av acceptansen, och därmed nya sociala normer, bland högstadieelever i Lomma kommun. De nya sociala normerna kan anses vara starkare och dominera över de rättsliga normerna som föreskriver förbud mot narkotika enligt svensk gällande rätt (NSL § 1 st. 1 pp. 1–6, § 8 pp. 1–2; SOU 2000:126 s. 75). I fortsättningen kan anses att de nya liberala sociala normerna kring cannabismissbruket bland högstadieelever som har influerats från andra länders legalisering av cannabis, strävar emot det som föreskrivs med NSL (§ 1 st. 1 pp- 1-6) och narkotikan som livsfarlig samt normaliserar missbruket av droger såsom cannabis (NSL § 8 pp. 1–2). På så sätt framhölls att normer från utlandet, och även positiv information om cannabis, har skapat en ny norm bland högstadieeleverna. De nya normerna, som har uppkommit kan upptäckas att de inte påverkas av den gällande rätten i Sverige, och därmed orsakar en diskrepans i relationen mellan NSL och sociala normer. Därutöver påvisar dessa nya normer även en diskrepans mellan det som föreskrivs som straffbart enligt NSL och den sociala praktiken i Lomma kommun som visar ett ökat missbruk bland högstadieelever. På så sätt kan konstateras att den allmänna preventionen, som bör föras med NSL, ligger på en låg nivå vilket orsakar en ökning av missbruket bland högstadieeleverna (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 18–20, 86–87).

I fortsättningen kan konstateras att de liberala uppfattningarna gällande cannabis som ofarlig kan orsaka en stor diskrepans mellan den sociala praktiken och lagen. Därmed kan en del högstadieelever se det som befogat att bryta mot lagstiftningen eftersom deras värderingar motsätter den (SBU 2015, s. 19; SOU 2000:126 s. 106; jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 18–20). På så sätt kan moralbildningen minska gällande narkotikamissbruk som farligt eftersom högstadieeleverna inte har anammat kunskap om konsekvenser såsom kronisk hjärtklappning, svettning, illamående, rastlöshet, ångest, sömnlöshet och med mera (Prop. 1968:7 s. 20; jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss.19–20; SOU 2000:126 s. 11).

6.2.2 Bruk

Som det framhävs i tidigare avsnitt, har det funnits en hög acceptans av narkotikamissbruket som har fört nya trender gällande narkotika- och

läkemedelsmissbruket i Lomma kommun. Dessutom har missbruket av viss typ av narkotika minskat och viss ökat. På så sätt ska förklaras *narkotikamissbruket på fester och utveckling av ett visst narkotikamissbruk*.

Narkotika på fester: Den höga acceptansen av narkotikamissbruket bland högstadieeleverna i kommunen kan förklara uppkomsten av nya trender av missbruk. Dessa förekommer på exempelvis fester där de flesta missbrukar eller bör missbruka för att kunna vara med och bli accepterad i kretsen (Johnson, Richert & Svensson 2017, s. 100; SOU 2000:126 ss. 105, 109). Dessutom kan högstadieeleverna påverkas av andra kompisar som är med på dessa fester, som också missbrukar, eftersom dessa inte ser på narkotikamissbruket som avvikande och således skapas nya normer om missbruket som ofarligt (jfr Baier & Svensson 2009, ss. 139, 160; Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016, ss. 58–59, 136).

Med tanke på att det har visat sig vara vanligt med narkotikamissbruk på fester i Lomma kommun där högstadieeleverna hänger, kan missbruket vid dessa tillfällen tolkas som en följd av den höga ekonomiska ställningen som föräldrar har, vilket möjliggör att barnen får pengar av sina föräldrar som de kan använda för att bekosta sitt missbruk och de missbrukar för att koppla av (Sato 2004, s. 2). Apropå det som påpekades av Polisen som anledning till narkotikamissbruk i vissa kompiskretsar är att ungdomen förväntas missbruka för att kunna vara med, kan det anses att högstadieeleverna känner att det krävs att missbruka narkotika för att vara med och därmed tillhöra en kompiskrets. På så sätt kan det anses att nya värderingar kring missbruket har skapats som i sin tur kan betraktas förstärka bandet tro till narkotika som accepterat på fester (Hirschi 2002, s. 26; Johnson, Richert & Svensson 2017, s. 100). Ingången till sådana grupper kan innebära missbruk i sig för att kunna bli accepterad som en del av denna vilket också bidrar till ökat missbruk (jfr Baier & Svensson 2009, ss. 42, 145–146; SOU 2000:126 ss. 109, 111).

Utvecklingen av ett visst narkotikamissbruk: Ökningen av kokainmissbruket kan förklaras som en följd av den ekonomiska ställningen som högstadieelever har i Lomma kommun vilket ger de flesta råd att skaffa sig denna eftersom kokain i stort sett förklaras som missbruk bland de rika (Wramner, Pellmer & Hellström 2010, ss. 132,

135). Däremot har det framförts en minskning gällande missbruk av nättdroger vilket är positivt eftersom det anses att de som missbrukar nättdroger missbrukar även andra droger såsom cannabis. Dock bör i detta antagande beaktas Polisens betoning på att de upplever svårighet med att kontrollera missbruket av nättdroger, på grund av den ständiga substansändringen samt uppkomsten av nya substanser som ännu inte är narkotikaklassade enligt NSL, eller den ratificerade konventionen om narkotika (NSL § 8 pp. 1–2; Åberg 2018 (Lexino § 8); Thor 2017, s. 58). Ur ett rättssociologiskt perspektiv kan konstateras att NSL har delvis en avskräckande effekt eftersom lagstiftningen av missbruket av nättdroger som straffbart och livsfarligt anses delvis ha en påverkan på potentiella missbrukare. I just Lomma kommun har missbruket av nättdroger minskat enligt kommunmedarbetares åsikt, men det är dock svårt att bekräfta detta med säkerhet enligt Polisen. Med tanke på svårigheten att påpeka sanningshalten i minskningen av nättdrogerna i kommunen kan konkluderas att NSL delvis påverkar den sociala praktiken i Lomma kommun (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss.19–20).

6.2.3 Orsaker

De presenterade resultaten har påvisat flera orsaker till missbruk bland Lomma kommuns högstadieelever. *Föräldrar, kompisar, nutid och högstadieelevers mående* pekas ut i denna utredning som orsaker.

Föräldrar: Genom att vissa föräldrar inte kan handskas med sin roll och är ständigt upptagna kan detta bidra till att de inte kan uppmärksamma förändringar i barnets agerande och därmed kan några föräldrar anses vara en orsak till missbruket (Sato 2004, s. 49; Bahr, Hoffman & Yang 2005, s. 548). Föräldrars upptagenhet kan anses minska tiden de spenderar med barnen och leda till att barnen känner sig ensamma och övergivna av sina föräldrar, vilket har påpekats i samtalen som kommunmedarbetare har med högstadieeleverna. På så sätt kan ensamheten och föräldrarnas otillgänglighet bidra till att bandet anknytning mellan föräldrar och barn försvagas, och därmed kontrollen över barnen minskar (jfr Hirschi 2002, s. 18; Wiatrowski 1978, ss. 84–85, 92). Med tanke på att föräldrarna lämnar öppen bar och medicinskåp obevakade och det har just visats en ökning av missbruket av Tramadol och andra läkemedel som har beroendeframkallande egenskaper och därför beaktas som narkotika, kan detta anses

som en orsak till det ökade missbruket bland högstadieelever (Prop. 1968:7 s. 18; Prop. 1982/83:141 s. 7). Vissa föräldrar har ansetts vara omedvetna om att barnen har tillgång till medicinskåpen hemma och självmedicinerar sig, som i sin tur kan bero på stress eller i berusningssyfte. Ur det perspektivet anses föräldrars kontroll över medicinskåpen vara av stor vikt för att ungdomarna inte ska utsättas för hälsofarliga/narkotikaklassade läkemedel (Billinger & Hübner 2009, ss. 101–103; Taylor 2015, ss. 304; Thor 2017, ss. 64–65; Wramner, Pellmer & Hellström 2010, ss. 144–145).

Föräldrarnas otillgänglighet och upptagenhet kan anses orsaka att bandet anknytning mellan föräldrarna och ungdomarna försvagas. Därmed kan föräldrarnas kontroll över sina barn och vad barnen ingår i samt vad som händer när de inte är hemma eller blir ombedda att inte vara hemma på grund av fest som ungdomen har planerat, minska. På så sätt kan konstateras att ett försvagande av bandet anknytning minskar även kontrollen som föräldrarna har över barnen. Således ökar friheten för barnen att ha ett avvikande beteende, i detta fall en ökad risk för narkotikamissbruk bland ungdomarna (Andréasson 2008, ss. 97, 145; Hirschi 2002, s. 18; Johnson, Richert & Svensson 2017, ss. 97, 102; Larsson & Engdahl 2011, s. 63; Wiatrowski 1978, ss. 71–72; SOU 2000:126 s. 106). Som det tidigare har betonats, kan föräldrarnas upptagenhet vara en orsak till en försvagad anknytning till sina barn och detta i sin tur kan resultera i att barnen anses fria att avvika och beaktar därmed inte vad föräldrar kommer att säga om deras missbruk vilket ökar risken för missbruk. Ytterligare anses vissa föräldrars distans från sina barn inte bidra till barnens inläring av narkotika som ett hot för hälsan för att barnet i sin tur ska förstå faran som missbruket för med sig (Larsson & Engdahl 2011, s. 63).

Vidare anses dock, anknytningen till föräldrar som avgörande under denna period för att högstadieeleverna ska lära sig ett förväntat beteende, och därför bör föräldrar påpeka det som föreskrivs med de rättsliga normerna, i detta fall förbud mot narkotika, genom att ständigt övervaka sina barn (Baier & Svensson 2009, s. 139; Hirschi 2002, s. 18, Larsson & Engdahl 2011, ss. 62–64). På så sätt kan konstateras att föräldrars upptagenhet försvagar inte bara anknytningen till barnen utan även inläringen av de normer som finns i samhället om förbud mot narkotika. Ur det perspektivet kan risken

för diskrepans mellan NSL och den sociala praktiken i Lomma kommun, som visar ett ökat narkotikamissbruk bland högstadieeleverna, bero på att några högstadieelever inte får tillräcklig socialisering och uppmärksamhet av sina föräldrar kring normer som förespråkar förbud mot missbruk (jfr Baier & Svensson 2009, s. 139; jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 19–20, 68).

Föräldrarna spelar en stor roll i ungdomarnas tankesätt och därför är det av stor vikt att upplysa dem om missbrukets konsekvenser. Ur det synsättet kan kompensation av föräldraskapet med pengar under utvecklingsperioden som högstadieeleverna befinner sig i, anses försämra situationen eftersom detta kan öka risken samt möjligheten för högstadieeleverna att skaffa sig narkotika (Humensky 2010, ss. 1, 5; Wramner, Pellmer & Hellström 2010, s. 154). I samband med risken för försvagad anknytning till föräldrarna som har beskrivits tidigare genom otillgängligheten av vissa av föräldrarna, kan föräldrars okunskap om ungdomarnas fritid öka och minska kontrollen av vad ungdomarna sysslar med. På så sätt föreligger risk för att högstadieeleverna känner en aggression av att förhållandet mellan dem och föräldrarna inte längre fungerar, vilket i sin tur kan leda till att barnet anknyter sig till andra barn (kompisar) med liknande problematik för att kunna uppfylla samhörighetskänslan och bandet anknytning (Andréasson 2008, ss. 147-148; Hirschi 2002, s. 18; Johnson, Richert & Svensson 2017, s. 98; Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016, s. 146; Taylor 2015, s. 307; Wiatrowski 1978, s. 71).

Kompisar: Anknytningen till kompisar kan kompensera föräldrarnas och ungdomen kan känna tillhörighet och acceptans genom denna. I några av dessa kompiskretsar har det påpekats att även narkotika kan förekomma, och detta i samband med bristen i relationen till föräldrarna samt tillgången till ekonomiska medel från sina föräldrar, kan konstateras en ökning av risken för missbruk bland högstadieeleverna (Andréasson 2008, s. 153; jfr Hirschi 2002, s. 18; Robertson m.fl. 2003, s. 9; Johnson, Richert & Svensson 2017, s. 102; Larsson & Engdahl 2011, ss. 62-63; Salas-Wright, Waughn & Reingle Gonzáles 2016, s. 203; jfr Wiatrowski 1978, ss. 71, 85). Som tidigare skrivet kan missbruket inom vissa kompiskretsar betraktas som accepterat och för att högstadieeleverna ska kunna vara en del av gruppen och uppnå en anknytning och tillhörighetskänsla, kan de anses tvungna att missbruka (Andréasson 2008, ss. 148, 155;

Karlsson m.fl. 2019, s. 10; Wramner, Pellmer & Hellström 2010, s. 135). Diskrepansen mellan NSL och den sociala praktiken i Lomma kommun gällande narkotikamissbruk bland högstadieelever kan också bero på anknytningen som högstadieelever har till kompisar som normaliserar eller missbrukar narkotika med tanke på att kompisar i denna period har stor påverkan på ungdomarna och bidrar i utformningen av åsikter hos dem samt normbildningen. Relationen till missbrukande kompisar kan anses kontrollerande och således kan ungdomarna betraktas vara tvungna att följa kretsens normer för att inte ses som avvikande, vilket i detta fall kan anses öka missbruket bland högstadieeleverna (jfr Baier & Svensson 2009, s. 152; jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 18–20; Andréasson 2008, ss. 148, 155; Robertson m.fl. 2003, s. 7).

Nutid: Sverige är med i EU och själva medlemskapet suddar bort gränserna och möjliggör lättare transport av gods eftersom tullar och kontroll är färre. Detta möjliggör i sin tur underlättad transport av även narkotika och narkotikaklassade läkemedel som ligger utanför gränsen för medicinsk användning (Andréasson 2008, ss. 41–42; Wramner, Pellmer & Hellström 2010, ss. 130–131). Den ökade tillgången till narkotika ökar således möjligheten för ungdomar att skaffa sig denna eftersom narkotikamarknaden har visat sig utvecklad på internationell nivå (SOU 2000:126 s. 107). Den ökning av narkotikamissbruk som har påståtts i intervjuerna kan bero på att sedan 1990-talet har missbruket ökat i Sverige, även om missbruket av narkotika bland högstadieelever i Sverige fortfarande anses vara lägre än övriga europeiska länder (Socialtjänstforum 1999, ss. 6–9; ESPAD 2015, ss. 39–41, 76–82). Däremot anses den oro som kommunen upplever befogad eftersom narkotikamissbruk är en allvarlig fråga enligt svenska staten (Prop. 1992/93:142, ss. 14–15). Därutöver kan påpekas att möjligheten för brott mot NSL ökar eftersom kontrollen av flödet av narkotika kan vara omöjlig att genomföra, på grund av dess storlek, i Sverige och således även i Lomma kommun. Samtidigt anses genom internetet och utvidgningen av kommunikationen bland människor nuförtiden, finnas mycket information kring narkotika, dess användning och narkotikahandel, tillgänglig på internet som faktiskt kan främja missbruket bland högstadieeleverna (Andréasson 2008, s. 217).

Vid ökning av narkotikatillgängligheten i kommunen, ökar även risken bland ungdomar gällande narkotikamissbruk som orsakar en diskrepans mellan NSL och den sociala

praktiken i kommunen gällande narkotikamissbruk. På så sätt minskas den allmänna preventionen som NSL bör ha i den sociala praktiken och eftersom narkotikan blir mer tillgänglig i kommunen, kan det anses orsaka diskrepansen mellan NSL och den sociala praktiken i kommunen som har visat en ökning av missbruket bland högstadieelever (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 19–20; Robertson m.fl. 2003, s. 10).

Högstadieelevers mående: Med tanke på att det finns normer bland högstadieeleverna i Lomma kommun om hur en förväntas vara kan försöket att uppfylla normerna som finns i den omgivning där högstadieeleverna befinner sig, orsaka stor stress och press för dem. En del av ungdomarna kan ha svårt att uppfylla de höga kraven i skolan eller inte har det lika bra ekonomiskt ställt som deras jämnåriga (Gauffin m.fl. 2013, s. 1446). På så sätt kan även missbruket bland ensamkommande barn vara ett resultat av de förväntningar som finns i kommunen för att passa in och även den höga acceptansen bland deras jämnåriga gällande missbruk (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 68, 86–87). Den ovan beskrivna normen kan anses framställa en slags tro kring hur en bra elev ska vara för att passa in. Även om narkotika- och läkemedelsmissbruk inte ingår i denna tro kan högstadieeleverna känna stor press om bandet tro är starkt och de har accepterat normerna som ingår i denna, kan denna tro orsaka att ungdomarna inte längre kan stå ut med pressen. På så sätt anses den stora pressen bidra till psykisk ohälsa som i sin tur har visats sig vara en orsak för högstadieelever att hamna i drogmissbruk (Hirschi 2002, ss. 23–26; SOU 2018:90, ss. 81–82).

Däremot innebär det ovan skrivna nödvändigt inte att bandet tro präglad av normer som förespråkar förbud mot narkotikamissbruk har försvagats, alltså det kan fortfarande anses avvikande att missbruka i högstadieelevers tankar. Det kan finnas andra band som påverkar detta förhållande som gör att ungdomarna börjar missbruka, som i detta avseende, ungdomarnas dåliga mående genom stressen rörande de höga kraven som de ställs inför, anknytning till kompisar som missbrukar eller försvagat band till föräldrar som minskar kontrollen över barnen (Hirschi 2002, ss. 23–26). Som en predicering av narkotikamissbruk i detta fall kan vara ständig stressupplevelse, i skolan och även utanför skolan, eftersom barnet förväntas prestera både i och utanför skolan. Risken för missbruk blir större eftersom ungdomarna inte har ständigt tillgängliga föräldrar som kan hjälpa dem med stresshanteringen (Sinha 2001, ss. 345,

350; SOU 2000:126 s. 112). Med hänsyn till det ovan skrivna kan konstateras att bandet tro kring uppfattning om hur en bra elev i kommunen ska vara är starkt. Enligt kommunmedarbetarnas erfarenhet anses högstadieeleverna ha accepterat och strävar efter denna tro, men narkotika eller läkemedel missbrukas av högstadieeleverna för att reducera spändhet och lindra känslomässigt dåligt mående. Samtidigt kan högstadieelevernas missbruk ses som en följd av andra band som är försvagade, exempelvis bandet anknytning till föräldrarna, som i sin tur minskar en positiv moralbildning (jfr Hirschi 2002, ss. 23–26; Johnson, Richert & Svensson 2017, s. 34; jfr Larsson & Engdahl 2011, s. 63; Sinha 2001, s. 345; Wiatrowski 1978, ss. 92–93). Vid uppnåendet av det som sociala normen förespråkar som att vara en bra elev, och samtidigt må psykiskt bra kan högstadieeleverna anses vara tvungna att kompensera rädslan för att misslyckas med missbruk (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 74–75).

Högstadieelevers idrottssatsning anses bidra till förstärkning av bandet delaktighet eftersom högstadieeleverna är upptagna med aktiviteter och har mindre tid att engagera sig i brottslighet. Med detta kan betonas att de institutioner som utövar kontroll över barnen är de som de är engagerade i exempelvis i detta fall idrott och liknande vilket gör att de ständigt övervakas av fritidsledare/pedagoger på fritiden även på helger av fältarbetare. Det innebär att barnen ingår i många fritidsaktiviteter och har mindre fritid som gör att de inte ens har tiden att tänka ut något brottsligt uppförande och därmed inte heller begå ett brott i detta fall narkotika- eller läkemedelsmissbruk (jfr Hirschi 2002, ss. 21–22; jfr Larsson & Engdahl 2011, s. 63; jfr Wiatrowski 1978, ss. 73–74). Dock innebär för många aktiviteter att högstadieeleverna kan befinna sig i riskzonen för missbruk, därför krävs det en balans mellan antalet aktiviteter och tid för att slappna av (Sinha 2001, s. 345; Taylor 2015, s. 307). Det kan konstateras att bandet delaktighet är starkt eftersom högstadieeleverna ingår i många aktiviteter som kan anses förhindra missbruk. Även bandet tro kan anses vara starkt eftersom genom att satsa på stort antal aktiviteter försöker högstadieeleverna ständigt leva upp till normer av en bra elev samt deras föräldrars förväntningar för att uppnå samhörighetskänsla och undvika sanktion från samhället (jfr Baier & Svensson 2009, s. 181; Hirschi 2002, ss. 21–24; Larsson & Engdahl 2011, s. 63).

Därutöver, anses ungdomarna lida av psykiskt dåligt mående som en följd av många aktiviteter, det sociala livet på nätet och nya sociala normer avseende missbruk. I samband med nya sociala normer som har uppkommit i Lomma kommun angående missbruk, som exempelvis förespråkar acceptans av narkotika, tillgängligheten, kompistrycket, att vara aktiv på sociala medier dagligen kan anses påverka högstadieelever i att lindra sitt nedstämdhet och känna sig mer avslappnade genom att missbruka narkotika och självmedicinera sig (Hawkins, Catalano & Miller 1992, s. 84; Johnson, Richert & Svensson 2017, s. 102; Sinha 2001, s. 345; Taylor 2015, s. 307; jfr Wiatrowski 1978, s. 92). På så sätt kan konstateras att högstadieeleverna saknar mer upplysning kring hantering av stressen och den psykiska ohälsan som en följd av denna för att kunna minska risken för narkotika- och läkemedelsmissbruk (SOU 2000:126 ss. 16–17). Högstadieelever som mår dåligt kan anses bli påverkade av en negativ inställning till straffbarheten av narkotikamissbruket enligt NSL (§ 1 st. 1 pp. 1–6, § 8 pp. 1–2) eftersom högstadieeleverna försöker följa normer i Lommas samhälle för att inte sticka ut. Även om högstadieeleverna får undervisning om narkotikamissbruket som straffbart, har det påvisats ökat missbruk vilket kan anses vara en följd av sitt dåliga mående (SOU 2000:126 ss. 16–17). Samtidigt anses, enligt normer som har utvecklats bland högstadieelever, cannabis och liknande droger, som ofarliga. Detta orsakar således en högre acceptans av missbruket och det i sin tur bidrar till ökad risk för missbruk bland högstadieeleverna för att missbruket inte anses som avvikande (jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 19–20, 86–87).

Satsning att följa konventionella normer i kommunen, alltså satsning för att uppnå bra betyg och vara bra elev samt lyckas kan antas förstärka bandet åtagande hos högstadieeleverna i Lomma kommun (jfr Hirschi 2002, s. 20). Det starka bandet till konventionella aktiviteter såsom aktiviteter anknutna till utbildningen kommer att göra så att ungdomar som starkt är präglade av känslor för att klara skolan bra och bli något i sitt liv, kommer inte att vilja förstöra sin framtid eller ryktet på grund av en kort njutning, i detta fall missbruk, och bli stigmatiserade som exempelvis missbrukare. Ryktet om missbruk kommer att stänga många möjligheter i framtiden, alltså bör högstadieeleverna kunna beräkna risken av sitt beteende och om högstadieeleverna accepterar denna norm, alltså att vara bra elev och satsa på skolaktiviteter kan antas att

de kommer att bete sig i konformitet med normen (jfr Baier & Svensson 2009, s. 160; Hirschi 2002, ss. 20–21; Larsson & Engdahl 2011, s. 62; Wiatrowski 1978, ss. 72–73). Högstadiееleverna har påpekats satsa hårt för att nå upp till de normer som finns i kommunen och samtidigt vara bra elev för att kunna uppnå en acceptans i samhället och således samhörighetskänsla (jfr Baier & Svensson 2009, ss. 112, 139, 181–182; jfr Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 86). Däremot kan för många skolaktiviteter anses öka stressen av att hinna med alla och stressen i sin tur kan leda till dåligt mående som vidare kan förklaras orsaka ett ökat missbruk (Johnson, Richert & Svensson 2017, s. 140; SBU 2015, 26; SOU 2000:126 s. 127). Men samtidigt måste högstadiееleverna kunna slappna av och på grund av dåligt mående anses narkotika och läkemedel hjälpa dem med detta eftersom vissa inte har lika starka band till sina föräldrar, eller har starka band till kompisar som missbrukar vilket ger missbruket större acceptans och högre risk för missbruk (jfr Wiatrowski 1978, s. 92).

6.3. Slutsatser

Det har visats att narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadiееleverna i Lomma kommun uppstår som en följd av samverkan mellan flera sociala normer och orsaker samtidigt. Med tanke på att högstadiееleverna befinner sig i socialiseringsfasen bör narkotikaproblemet åtgärdas för att kunna skapa ett laglydigt beteende hos dessa unga individer.

6.3.1 Situationen gällande narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadiееlever i Lomma kommun

Narkotika- och läkemedelsmissbruket bland högstadiееlever i Lomma kommun är påverkat av tillgängligheten av narkotika och samhällets utveckling som har fört med sig en smidigare spridning av information och därmed svårighet att kunna kontrollera tillgången. Mer specifikt kan konstateras att missbruket av cannabis, och i mindre grad kokain, LSD, ecstasy, metadon och amfetamin har ökat, men även missbruk av narkotikaklassade läkemedel såsom Tramadol, sömn-, lugnande- och smärtstillande tabletter har ökat. EU-medlemskapet i samband med ökning av utvecklingen i samhället som därmed suddar gränserna mellan länder, har ansetts influera en ökning av

möjligheterna för högstadieelever i Lomma kommun att skaffa sig narkotika och läkemedel.

6.3.2 Förhållandet mellan Narkotikastrafflagens normer och högstadieelevers normer kring narkotika- och läkemedelsmissbruk samt högstadieelevernas faktiska bruk i Lomma kommun

Med tanke på influenserna som utvecklingen för med sig, har det upptäckts att även normer kring narkotikabruk från utlandet har stor påverkan på normer som har utformats bland högstadieeleverna. Positiva normer avseende narkotikamissbruk kommer från föräldrar, kompisar och via internet. På så sätt har det påvisats att högstadieelevers kompiskretsar har kommit i kontakt med nya mer liberala uppfattningar kring narkotikamissbruket, särskilt cannabissmissbruket, med påverkan av andra länders legalisering av cannabis och därmed har nya sociala normer skapat en ökad acceptans av missbruket samt ökning av missbruket i sig. Via internet och även musik och film tar högstadieelever del av drogliberala normer som kommer från andra kulturer som står i kontrast mot det svenska rättssystemet. Dessutom kan diskrepansen mellan NSL och den sociala praktiken gällande narkotikamissbruk bland högstadieelever bero på just kompisars påverkan i skapandet av nya uppfattningar alltså nya sociala normer som framför högre acceptans av missbruket.

Med tanke på föräldrarnas upptagenhet och mindre tillgänglighet och några föräldrars försök att kompensera tillgängligheten med högre månadspeng till barnen eller till och med enstaka föräldrars acceptans av cannabis, minskas föräldrarnas påverkan på sina barns inläring av normer om narkotika- och läkemedelsmissbruk som livsfarliga och förbjudna. Även om föräldrarna kan anses ha mindre påverkan på sina barns inläring av normer kring förbud av narkotika kan det bidra till att de lär sig andra normer som motsäger de normer som föreskrivs med NSL. Samtidigt minskar de uppräknade faktorerna föräldrarnas kontroll över högstadieelevers sysselsättningar på fritiden vilket går in på orsaker till ett ökat narkotikamissbruk.

6.3.3 Orsaker som bidrar till ett ökat narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever i Lomma kommun

Både föräldrar och kompisar ses som en orsak till att högstadieelever i Lomma kommun missbrukar narkotika och läkemedel. Detta för att dessa två har stor påverkan på ungdomarna och deras beteende vilket har besvarats i föregående avsnitt. Om anknytningen till föräldrar anses försvagad finns det risk att högstadieeleverna istället anknyter sig till kompisar som befinner sig i en liknande situation. En del av dessa kompisar kan ha positiva uppfattningar kring narkotika- och läkemedelsmissbruk eller själva missbruka vilket kan vara en orsak till att högstadieeleverna själva börjar missbruka.

Ytterligare har Lomma kommun visats sticka ut när det gäller psykisk ohälsa bland elever jämfört med resten av Sverige. I samband med det har det framhävts att det finns starka normer som bidrar till stress för högstadieeleverna i kommunen. Normerna innebär att ha bra ställning, vara bra elev, ha många fritidsaktiviteter, ha fint yttre och följa föräldrarnas spår. Högstadieelever kan känna stress och press att bete sig i konformitet med dessa och detta i samverkan med andra faktorer såsom mindre kontroll av föräldrarna, kompisar som accepterar missbruk eller missbrukar, orsakar svårighet att handskas med pressen. Narkotika- och läkemedelsmissbruk kan anses vara en konsekvens av det dåliga måendet för att narkotikan kan lindra stressen som vissa högstadieelever känner.

Sammanfattningsvis kan konstateras att nutiden, mer liberala normer kring narkotikamissbruk, kompisar och föräldrar som en del av socialiseringsprocessen samt dåligt mående bidrar till ökning av narkotika- och läkemedelsmissbruket bland högstadieelever i Lomma kommun. Slutligen framställer utredningens resultat ett behov av flera satsningar från Lomma kommun kring högstadieelevers narkotikavanor.

7. Avslutande diskussion

I denna utredning har fokus lagts på att kartlägga attityder, normer och faktorer som orsakar ett ökat narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever i Lomma kommun. Vikten av resultatet av denna utredning ligger i att utröna ovan beskrivna

attityder, normer och orsaker vilka måste kartläggas för att kommunen ska få underlag för vidare beslutsfattande gällande den ökade narkotikaproblematiken bland högstadieelever.

Både i denna utredning och i tidigare forskning har det framkommit att föräldrar har stor påverkan på deras ungdomar och således anses föräldrar vara en stor faktor i ungdomars beslut att missbruka eller ej (jfr Hawkins, Catalano & Miller 1992, ss. 82–83; Robertson m.fl. 2003, s. 8; Sihna 2001, s. 347; Wramner, Pellmer & Hellström. 2010, ss. 153–154). Dessutom är det viktigt att betona att slutsatserna inte är dragna med tanke på alla högstadieelevers föräldrar i Lomma kommun eftersom det är en mindre andel högstadieelever som missbrukar även om missbruket har ökat. Vidare har det konstaterats att det är flera orsaker som bidrar till ett ökat narkotikamissbruk bland högstadieeleverna och det går inte att peka ut en faktor som orsak utan det är flera faktorer i samverkan med varandra (jfr SBU 2015, s. 19). Däremot kan i allmänhet konstateras att relationen mellan högstadieeleverna och föräldrarna under socialiseringsperioden som högstadieeleverna befinner sig i är viktig för att skapa förutsättningar för att förebygga ett normbrytande beteende, i detta fall narkotikamissbruk. Därför anses föräldrars kontroll över sina barn viktig för att undvika ett narkotikamissbruk.

Narkotika- och läkemedelsmissbruk är straffbart men om högstadieeleverna inte anammar kunskap om missbruket som straffbart under sin socialiseringsfas och istället anammar andra normer som finns i samhället som exempelvis normer inom kompiskretsar som accepterar narkotika, är risken stor att de bryter mot lagen (jfr Baier & Svensson 2009, ss. 111–112). Vidare har kompiskretsen konstaterats ha en stor inverkan på högstadieelevers missbruk. Detta för att missbruket och särskilt cannabimissbruket har ansetts vara normaliserat och accepterat samt nya normer har skapats som förespråkar en högre acceptans av missbruk. Ur det perspektivet kan upptäckas att en del kompiskretsar bidrar till ett ökat missbruk bland högstadieeleverna samt tillgången till narkotika. Missbruket anses inte avvikande inom dessa kretsar. Däremot är det viktigt att påpeka att inte alla inom kompiskretsarna missbrukar men risken finns eftersom narkotikan finns i omgivningen samt är accepterad. I och med ökningen av narkotika- och läkemedelsmissbruket bland

högstadieläverna har NSL fått en minskad preventionseffekt eftersom de sociala normerna har visats ha större betydelse för högstadieläverna för de vill inte vara avvikande från sin kompiskrets. Som tidigare skrivet är det även viktigt att beakta att inte alla inom kompiskretsarna accepterar missbruk. Vidare, är det viktigt att ta hänsyn till att även om staten satsar på arbetet mot att förebygga narkotika- och läkemedelsmissbruk bland elever och även om skolorna och fritidsgårdarna i Lomma kommun följer dessa föreskrifter anses missbruket bland högstadieläverna i kommunen öka.

Även om resultatet visar på en ökning gällande narkotika- och läkemedelsmissbruket bland högstadieläver i Lomma kommun, är det även viktigt att påpeka att majoriteten av högstadieläverna lever i konformitet med normer föreskrivna i NSL. Det är även viktigt att påpeka att de högstadieläver som missbrukar oftast endast missbrukar på fest eller i umgänge med kompisar och ändå klarar skolan. Dock är detta ämne värt att undersöka eftersom allt fler elever uttrycker en acceptans till narkotika och en oro finns av kommunen. Vidare är det svårt att konstatera att utvecklingen av missbruket av nät drogerna har minskat eller ökat eftersom det finns delade meningar mellan kommunmedarbetare och Polis. Nät drogerna är svåra att spåra eftersom substanser i drogerna ändras för att undgå lagstiftning och Polisen har mindre information kring nät drogernas omfattning.

I fortsättningen anses i denna utredning att bandet tro är starkt och att högstadieläver kan ha stark tro att narkotikamissbruket är förbjudet vilket bör resultera i att de följer dessa normer som förespråkar förbud mot narkotikamissbruk och avstå från missbruk. Däremot har missbruket visats sig öka, och detta kan konstaterats på grund av andra band som är försvagade, eller andra normer som förespråkar normalisering av narkotika, och stark anknytning till kompisar som accepterar eller missbrukar narkotika samt eventuellt missbruk i syfte att lindra dåligt mående.

Även om det har visats att högstadieläverna satsar mycket på idrott och skola och är ständigt upptagna med fritidsaktiviteter samt skoluppgifter, har det ur social kontroll teorin konstaterats att således banden delaktighet och åtagande kan anses vara starka. Dessutom menar Hirschi, att upptagenheten av en individ med aktiviteter på fritiden

och konventionella aktiviteter anknutna till exempelvis utbildning förhindrar en att begå brottsliga handlingar eftersom en social kontroll utförs av institutionerna och organisationerna kopplade till dessa två banden, i detta fall skola och organisationer anknutna till fritidsaktiviteter (jfr Hirschi 2002, ss. 20–23). På så sätt bör högstadieeleverna avstå från missbruk men missbruket av narkotika och läkemedel bland dem har ökat, vilket är det motsatta av det som Hirschis teori förespråkar. Denna utredning visar att ett för stort antal aktiviteter kan bidra till missbruk om högstadieeleverna inte har tid för avslappning vilket vidare kan bidra till större risk för missbruk för att kunna lindra det dåliga måendet.

I stort sett har denna utredning möjliggjort en utförlig information gällande normer och orsaksfaktorer till det ökade narkotika- och läkemedelsmissbruket bland högstadieelever i Lomma kommun. Under utredningens genomförande har det skaffats utförlig och stor datamängd som har varit tidskrävande att bearbetas. Vidare har metoden intervjuer med fokusgrupper ansetts vara givande i denna utredning och informanterna har i mindre grad påverkats av oss som forskare. Däremot ansågs diskussionerna krävande att transkribera och analysera vid fall när flera informanter pratade samtidigt. En svårighet som har stötts på var att få alla informanter att kunna delta på samma tid och således missades ett bredare perspektiv i ämnet eftersom enstaka personer som blev tillfrågade, ej kunde delta. Att intervjuerna inte fördes med högstadieelever kan ses som en nackdel eftersom den ursprungliga källans synvinkel går förlorad. Dock bidrar intervjuer med högstadieelever till etiska problem eftersom de är minderåriga och samtycke från deras föräldrar krävs. Informanterna som har intervjuats kan ses som en trovärdig källa som kunde framföra information om högstadieeleverna eftersom de träffar dem i sitt vardagliga arbete och även påträffar narkotikaproblematiken dagligen.

Slutligen har resultatet presenterats deskriptivt och undvikit direkt citat från fokusgruppsintervjuerna för dessa kunde kännas svåra att förstå om de skulle delas upp och presentera enbart en mening eller ett stycke från diskussionen. Med tanke på att det handlade om fokusgruppsintervju, förde informanterna i allmänhet diskussion med varandra vid besvarandet av de ställda frågorna. På så sätt konstaterades att meningen

av det som informanterna hade uttryckt, skulle gå förlorat om citatet skulle redigeras eller presenteras endast en del av diskussionen kring en fråga.

8. Råd för framtida forskning

Råd för framtida forskning som hade bidragit till fortsatt förståelse för detta ämne är att forska på högstadieelevers perspektiv. Högstadieelevernas perspektiv på den ökade narkotikaproblematiken i Lomma kommun hade bidragit till en utvecklad förståelse av denna. Detta forskningsområde kan undersökas genom att genomföra en anonym webbenkät som ska skickas till alla högstadieklasser i hela Lomma kommun. På så sätt kommer det att kunna utröna orsakerna samt normerna som präglar högstadieeleverna och samtidigt kunna generalisera resultatet på kommunnivå. Kommunen hade således fått en tydligare överblick av narkotikaproblematiken och bättre stöd i sitt beslutsfattande gällande åtgärdsnivån.

Referenslista

Böcker och rapporter:

Andréasson, S. (red.) (2008). *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete- En kunskapsöversikt*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut, 2008 (R/Statens folkhälsoinstitut: 2008:23). <https://www.resursrehabilitering.se/wp-content/uploads/2017/09/Narkotikan-i-Sverige.pdf> [2019-02-09]

Baier, M. & Svensson, M. (2009). *Om normer*. 1:a upplagan. Malmö: Liber.

Baier, M., Svensson, M. & Nafstad, I. (2018). *Om rättssociologi*. 1:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1:a upplagan. Malmö: Liber ekonomi.

Billinger, K. & Hübner, L. (red.) (2009). *Alkohol och droger: Samhällsvetenskapliga perspektiv*. 1:a upplagan. Gleerups utbildning AB: Malmö.

Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Ejvegård, R. (2009). *Vetenskaplig metod*. 4:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.

The European school survey project on alcohol and other drugs (2015). *ESPAD report 2015: Results from the European school survey project on alcohol and other drugs*. Luxemburg. http://www.espad.org/sites/espad.org/files/ESPAD_report_2015.pdf [2019-02-12]

Granhag, P. A., & Christianson, S. Å. (red.). (2008). *Handbok i rättspsykologi*. 1:a upplagan. Stockholm: Liber AB.

Hart, C. (2009) *Doing a literature review: releasing the social science research imagination*. Reprint. London: Sage Publications.

Hart, C. (2014). *Doing a literature review: releasing the social science research imagination*. Reprint. London: Sage Publications.

Hirschi, T. (2002) *Causes of delinquency*. New Brunswick, NJ : Transaction Publishers. <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat07147a&AN=lub.5037265&site=eds-live&scope=site> [2019-02-20]

Hydén, H. (2002). *Normvetenskap*. 1:a upplagan. Rättssociologiska institutionen, Lunds Universitet. <https://portal.research.lu.se/ws/files/5899673/1166781.pdf> [2019-05-15]

Johnson, B., Richert, T. & Svensson, B. (2017). *Alkohol- och narkotikaproblem*. 1:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, B. & Engdahl, O. (2011). *Social kontroll- övervakning, disciplinering och självreglering*. 1:a upplagan. Malmö: Liber AB.

May, T (2011). *Samhällsvetenskaplig forskning*. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Robertson, E. B., David, S. L., Rao, S. A. & National Institute on Drug Abuse (DHHS/PHS) (2003), Preventing drug use among children and adolescents: A research-based guide for parents, educators, and community leaders. I *National Institute on Drug Abuse (NIDA) Second Edition*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED521530.pdf> [2019-02-12]

Salas-Wright, C. P., Waughn, M. G. & Reingle Gonzáles, J. M. (2016). *Drug abuse and antisocial behavior- A biosocial life course approach*. Palgrave Macmillan US (Palgrave's Frontiers in Criminology Theory).
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat07147a&AN=lub.5038710&site=eds-live&scope=site> [2019-05-04]

Socialtjänstforum (1999). *Alkohol och narkotika: politik, vård och dilemman*.
Socialtjänstforum: ett möte mellan forskning och socialtjänst 12–13 april i Göteborg.
Socialvetenskapliga forskningsrådet: Stockholm

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2015). *Att förebygga missbruk av alkohol, droger och spel hos barn och unga*. SBU-rapport nr 243/2015. Stockholm.
<https://www.sbu.se/contentassets/39d7bef539ef40559c0e9d6d7997d881/forebygga-missbruk-alkohol-droger-spel-barn-unga-2015.pdf> [2019-04-18]

Svensson, B. (2012). *Narkotikapolitik och narkotikadebatt*. 1:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Thor, S. (red.) (2017). *Skolelevers drogvanor 2017*. CAN rapport 170, Stockholm.
<https://www.can.se/contentassets/ecfd5e3001d842ada7bdcfcc941bb15b/skolelevers-drogvanor-2017.pdf> [2019-02-13]

Wiatrowski, M. D. (1978). *Social control theory and delinquency*. Portland state university.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsndl&AN=edsndl.oai.union.ndltd.org.pdx.edu.oai.pdxscholar.library.pdx.edu.open.access.ets-1856&site=eds-live&scope=site> [2019-02-20]

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper- Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Wramner, B., Pellmer, K. & Hellström, C. (2010). *Beroende och droger- förekomst, effekter, förändringsmöjligheter*. 1:2 upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Artiklar:

Bahr, S. J., Hoffmann, J. P. & Yang, X. (2005). Parental and Peer Influences on the Risk of Adolescent Drug Use. I *The Journal of Primary Prevention* vol. 26, no. 6, ss. 529-551.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=cmedm&AN=16228115&site=eds-live&scope=site> [2019-02-17]

Bauman, K. E. & Ennett, S. T. (1994). Peer influence on adolescent drug use. I *American Psychologist* vol. 49, no. 9, ss. 820-822.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=pdh&AN=1995-01311-001&site=eds-live&scope=site>
[2019-02-10]

Gauffin, K., Vinnerljung, B., Fridell, M., Hesse, M. & Hjern, A. (2013). Childhood socio-economic status, school failure and drug abuse: a Swedish national cohort study. I *Addiction* 108, ss. 1441-1449
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edsswe&AN=edsswe.oai.DiVA.org.su.92791&site=eds-live&scope=site> [2019-02-10]

Hawkins, J. D., Catalano R. F. & Miller, J. Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: implications for substance abuse prevention. I *Psychological bulletin* vol 112 (1), ss. 64-105
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=pdh&AN=1992-40647-001&site=eds-live&scope=site> [2019-02-12]

Hayatbakhsh, R., Williams, G. M., Bor, W. & Najman, J. M. (2013). Early childhood predictors of age of initiation to use of cannabis: A birth prospective study. I *Drug and alcohol review* 32 (3), ss. 232-240
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=i3h&AN=87016576&site=eds-live&scope=site> [2019-02-11]

Humensky, J. L. (2010). Are adolescents with high socioeconomic status more likely to engage in alcohol and illicit drug use in early adulthood? I *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy* 5:19
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=53443922&site=eds-live&scope=site> [2019-02-10]

Karlsson, P., Ekendahl, M., Månsson, J., Raninen, J. (2019). Has illicit drug use become normalised in groups of Swedish youth? A latent class analysis of school survey data from 2012 to 2015. I *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 36 (1), ss. 21-35,
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1455072518814306> [2019-02-11]

Rødner Sznitman, S. (2007). *Socially Integrated Drug Users: Between Deviance and Normality*. Stockholm university: Stockholm <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:197235/FULLTEXT01.pdf> [2019-02-11]

Sato, H (2004). *Droger och identitetsskapande: kulturella perspektiv på alkohol och narkotika i svenska ungdomsgrupper* (SoRAD Forskningsrapport nr 23, 2004). Stockholm: Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning, Stockholms universitet.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:200436/FULLTEXT01.pdf> [2019-02-11]

Sinha, R. (2001). How does stress increase risk of drug abuse and relapse?. I *Psychopharmacology* (158) ss. 343–359.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5644019&site=eds-live&scope=site> [2019-05-04]

Taylor, O. D. (2015). The cultural influence of adolescent prescription drug abuse. I *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, (25) ss. 304–311.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=hlh&AN=101735541&site=eds-live&scope=site> [2019-04-26]

Vetenskapsrådet (u.å.). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2019-03-07]

Rättskällor:

Justitiedepartementet. (2016). *Synnerligen grova narkotikabrott*. (Regeringens proposition 2015/16:111). Stockholm: Regeringskansliet.
<https://www.regeringen.se/491aa5/contentassets/10a3e0ddaced47fc9de0deb9a1c05632/synnerligen-grova-narkotikabrott-prop.-201516111> [2019-05-13]

Kungl Maj:ts proposition nr 7 år 1968. *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa åtgärder narkotikamissbruket, m.m.* Stockholms slott.
<https://filedn.com/ljdBas50JsrLJOq6KhtBYC4/forarbeten/prop/1968/prop-1968-7.pdf> [2019-05-18]

Regeringens proposition 1977/78:105. *Om åtgärder mot narkotikamissbruk*. Stockholm.
<https://data.riksdagen.se/fil/C0A4841E-2798-4E2A-9B9D-3C6FB5F6DB50> [2019-03-06]

Regeringens proposition 1980/81:76. *Om interneringspåföljdens avskaffande och straffet för grovt narkotikabrott m.m.* Stockholm. <https://data.riksdagen.se/fil/2070FA9B-4F54-44D5-B6DB-1964BA92BA87> [2019-05-14]

Regeringens proposition 1982/83:141. *Om ändringar i narkotikastrafflagen*. Stockholm.
<https://data.riksdagen.se/fil/19A991FE-0145-4AEE-AE17-38E7EAFB5906> [2019-03-20]

Regeringens proposition 1992/93:142. *Om åtgärder mot bruk av narkotika samt ringa narkotikabrott*. Stockholm. <https://data.riksdagen.se/fil/BBBEA8E0-7CCD-4E0F-925D-1F9B79F0BBD7> [2019-02-09]

SFS 1968:64. *Narkotikastrafflagen*. Stockholm: Justitiedepartementet L5.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/narkotikastrafflag-196864_sfs-1968-64 [2019-05-04]

Slutbetänkande. (2001). *Vägvalet- Den narkotikapolitiska utmaningen*. (SOU 2000:126). Stockholm: Socialdepartementet.

del 1: <https://data.riksdagen.se/fil/6678B62A-6EC7-4BEF-B3BC-5C5F05450D76>
[2019-05-06]

del 2: <https://data.riksdagen.se/fil/C4D8DCFA-FEAE-45FD-BDA7-99D1601444F0>
[2019-05-06]

Slutbetänkande av Nationell samordnare för utveckling och samordning av insatser inom området psykisk hälsa. (2018). *För att börja med något nytt måste man sluta med något gammalt- Förslag för en långsiktigt hållbar styrning inom området psykisk hälsa*. (SOU 2018:90). Stockholm: Socialdepartementet.

https://www.regeringen.se/48ddb/contentassets/906430d9feb248e984afbed18a37e65c/for-att-borja-med-nagot-nytt-maste-man-sluta-med-nagot-gammalt---forslag-for-en-langsiktigt-hallbar-styrning-inom-omradet-psykisk-halsa-sou-2018_90.pdf

[2019-01-29]

Socialdepartementet. (1998). *Kontroll av syntetiska droger m.m.* (Regeringens proposition 1997/98:183). Stockholm: Regeringskansliet.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/kontroll-av-syntetiska-droger-mm_GL03183/html [2019-03-08]

Socialdepartementet. (u.å.). *Svensk narkotikapolitik- en narkotikapolitik baserad på rättigheter och jämlik hälsa*. Regeringskansliet.

https://www.regeringen.se/contentassets/efbfca69b4d6475b938df329235a1378/rk_21164_broschyr_narkotika_a4_sv_3_tillg.pdf [2019-03-03]

Åberg, K. (2018). Narkotikastrafflag(1968:64) § 1, Lexino. <https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/document/2616131/1> [2019-05-17]

Åberg, K. (2018). Narkotikastrafflag(1968:64) § 3, Lexino. <https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/document/2619756/1> [2019-05-17]

Åberg, K. (2018). Narkotikastrafflag(1968:64) § 8, Lexino.

<https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/document/2580806/1> [2019-05-16]

Bilaga: Intervjufrågor inför fokusgruppsintervju

1. Kan ni kortfattat berätta om vilka ni är och vad ni arbetar med och i vilka sammanhang ni möter eleverna?
2. Hur ser ni på narkotikaproblematiken i Lomma kommun? Tycker ni det finns en problematik eller ej? I vilken kontext? (i vilket spann av år)?
3. Hur ser tillgängligheten av narkotika och narkotikaklassade preparat ut i Lomma kommun?
4. Vilka narkotika har utpekats som mest använda av högstadieeleverna?
5. Vilken är föräldrarnas inställning kring missbruk?
6. Har ni upptäckt försämrad hälsa hos eleverna exempelvis fysisk, psykisk och socioemotionell hälsa?
-Vad kan detta bero på? Vad pekar de ut i samtalen/träffarna?
7. Hur ser ni på förhållandet mellan mängden skolarbete och narkotika-/missbruket av narkotikaklassade läkemedel?
8. Skulle ni kunna peka ut några orsaker för missbruket som ni har stött på i samtal/diskussion med elever på högstadiet?
9. På interaktionsgruppens möte i Bjärred nämndes följande: ett antal individer som har varit aktiva tidigare, använder unga människor att leverera och transportera, på trollet har det hittats kanyler och annat, hittar mycket i lilla skogen efter helgen, fältarbetarna är där; stress ses som risk från polisen att ungdomar självmedicinerar sig, Tramadol, amfetamin, kokain, cannabis?
10. Med tanke på att ni ständigt träffar eleverna, skulle ni kunna peka ut vilka uppfattningar/normer/värderingar/attityder har ni upptäckt är utvecklade bland högstadieeleverna som möjligen kan bidra till missbruket? T. ex. vad som anses som "coolt" beteende? Ni nämnde något om macho-normer på mötet i Bjärred, kan ni utveckla det mer? (vissa strävar efter kriminell karriär- sa polisen)

-Förändringar i intervjuguiden

- Inför fokusgruppsintervjun i Lomma har sista delen av fråga tio tagits bort, eftersom detta inte nämns på interaktionsgruppens möte i Lomma, utan endast i Bjärred. Dessutom lades till två följande frågor eftersom informanterna i den första fokusgruppsintervjun hade själva kommit in på dessa frågor under diskussionen:

11. Det har påpekats en högre acceptans alltså normalisering av narkotika- och läkemedelsmissbruk bland högstadieelever i kommunen. Vad tycker ni kring detta?
12. Vilka är det som missbrukar (familjesituation, fritidsaktiviteter, finns det något som är gemensam nämnare)?

- Inför fokusgruppsintervjun med Polisen togs två frågor bort, närmare fråga sex och fråga sju, eftersom dessa inte ansågs relevanta i detta fall och lades till två andra frågor. Frågorna som lades till är följande:

11. Vad gör ni när ni träffar ungdomar om ni misstänker att de använder/inneha narkotika?
12. Vilka ungdomar befinner sig i riskzonen enligt er uppfattning och erfarenhet?